

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Första Kammaren. N:o 57.

Tisdagen den 17 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 130, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

n:o 137, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran af tidningar och andra periodiska skrifter;

n:o 148, angående ändring af dels § 8 tulltaxeunderrättelserna dels ock gällande taratariff;

n:o 149, angående en inkomstskatt för år 1905;

n:o 150, angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning;

n:o 151, angående bestämmelserna rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften; samt

n:o 153, angående dels förändrad lydelse af 33 § bevillningsförordningen, dels ock ändrade föreskrifter rörande bevilning för inkomst af kanalanläggning och järnvägs drift.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samäganderätt, till lag om ändrad lydelse af 94 § skiftesstadgan samt till lag om ändrad lydelse af 29 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring;

n:o 155, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande sjöfartslagstiftning; samt

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de för- enade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Om utsträck-
ning af den
politiska val-
rätten m. m.
(Forts.)

Fortsattes föredragningen af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar.

Punkterna 1, 3 och 2 a)—n).

Herr Hägglund: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har alltid varit och är fortfarande en ifrig anhängare af den proportionella valmetoden. På samma gång som jag vill hafva denna min ställning till frågan antecknad till protokollet, ber jag att för min ringa del få stryka under och betona det faktum, att denna kammare, såsom ock förut här under debatten framhållits, i och med Riksdagens skrivelse år 1902 uppställt allmän rösträtt såsom det enda rätta sättet att tillgodose det allt oftare och oftare framkommande krafvet på utvidgad rösträtt vid val till Andra Kammaren. Första Kammaren uppbär förty i första rummet enligt min åsikt ansvaret för att rösträttsfrågans lösning för vårt folk och land föres fram på möjligast bästa sätt. Frågan ställer sig då för mig sålunda: är det af nöden att söka få ett positivt beslut nu, eller skall man anse, att man kan låta med lösningen af frågan anstå till en kommande riksdag? För min ringa del ställer jag mig bland dem, som önska att få frågan definitivt löst nu. Orsaken, hvarför jag ställer mig på denna sida, är, att jag i ett uppskof ser allenast en ytterligare möjlighet för det socialistiska partiet och för de radikala att göra rösträttsfrågan oantaglig för hvarje medborgare, som önskar en lugn utveckling såväl på det politiska som på det sociala området i vårt land.

Ser man då på de olika förslag till frågans lösning, som i det nu föreliggande betänkandet förefinnas, så tror jag för min del, att det kungliga förslaget med den formulering, som herr Billing gifvit det samma med delvis anslutning till herrar Mobergs och Bergs särskilda

reservationer, är det bästa möjliga och sannolikt det enda, som medkammaren kan komma att godkänna. Klokheden bjuder och det politiska läget kräver därför, synes det mig, att man så enigt som möjligt sluter sig omkring detta förslag, hvilket också onekligen är det bäst genomtänkta. Att proportionella validen också därigenom blir bäst tillgodosedd, det kan omöjligen någon, allra minst med hopp om framgång, förneka. Jag medger visserligen, att man härvid står i begrepp att taga ett, politiskt sedt, stort steg framåt — måhända äfven ut i det okända — då man förökar valmanskåren, så att densamma kommer att motsvara väl tredubbla antalet af den i landet nu befintliga. Ser man åter på de nya valmännen, som skola inmönstras i valmännens led, så nog har man anledning att fråga sig, om ur den nya valmanskåren skola kunna framspringa sådana val till Andra Kammaren, att däraf skall följa något så synnerligt välsignelsebringande för vårt land, åtminstone så välsignelsebringande, som man många gånger fått höra från de radikala och från socialisterna. Jag må uppriktigt säga, att jag har länge hyst och fortfarande hyser stora betänkligheter, om denna nya Andra Kammare, bildad på den allmänna rösträttens grund, skall kunna fylla de kläder och upptaga den mantel, som Andra Kammaren, vald på den nu gällande rösträttens grund, nedlägger. Jag säger, att jag i detta fall hyser stora betänkligheter; ja, jag kan tillägga, att jag knappast tror det. Hvarför jag emellertid går med på förslaget om allmän rösträtt, kommer sig dels däraf, att den allmänna folkmeningen i landet numera allmänt tror, att landets söner, sedan de åtagit sig allmän värnplikt, äro i synnerligt behof af och äga rätt att få en effektiv rösträttsutvidgning, dels och i synnerhet därför, att jag anser, att, äfven om nu gällande valcensus skulle bibehållas allt framgent, den allmänna rösträtten dock så småningom skall så att säga osynligt komma att framträda därigenom, att det bevillningsfria afdraget enligt gällande skattelag mer och mer höjes till följd af penningens fallande i värde. Detta afdrag kommer slutligen att höjas till det belopp, som motsvarar den summa, eller 800 kronor, som nu fordras för att erhålla rösträtt till Andra Kammaren. Jag anser, som jag nämnt, att om man fortfarande håller sig kvar på gällande valcensus, så skall man i allt fall inom en ej alltför lång framtid komma därefter, att man har allmän rösträtt, men då utan garantier.

Den fara, som vi ofta fått höra talas om från landtmännen, faran för städernas *obehöriga* inflytande på de blifvande valen till Andra Kammaren och på valrörelsen i vårt land, är — tror jag — mycket öfverdrifven och öfverskattad. Jag har visserligen hört berättas, att i kamp och strid fordontima »en mot tio ställdes», men jag tror dock icke, att städernas valmanskår har de egenskaper, som dessa gamla stridsmän ägde. Frånräknar man Stockholm, Göteborg och Malmö, som enligt förslaget skola välja för sig, så blifva de öfriga städernas valmanskårer så ytterst ringa i förhållande till landsbygdens, att man omöjligen kan föreställa sig, att städerna skola kunna tillvälla sig den ledande ställningen vid valen. De valmän, såväl från stad som land, hvilka intaga samma politiska ståndpunkt, komma helt visst — det är min tro — att förena sig om samma vallistor, men jag är öfvertygad om att i de flesta fall komma landtmännen att vid valet å listorna stryka under

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

de namn och sålunda välja på dem, som äga sin hemortsrätt på landet, under det att stadsborna komma att rösta på dem, som bo i städerna, — detta, som sagdt, i stort sedt. Och följden blir då den, att enär landtmännen hafva ett långt större antal valmän än stadsborna, så komma landtmännens speciella kandidater att först utgå vid fördelning af rösterna på vallistorna och komma således att ingå i Andra Kammaren. Det har vid ett tillfälle för ej så länge sedan här i kammaren sagts af en högt ärad ledamot, att det är ej så godt att vara liten. Det är min åsikt, att städerna i detta fall skola komma att erfaras, att de äro små, då det gäller valen till Andra Kammaren.

Den mycket befarade agitationen från städerna, hvilken anses genomsyra landsbygden, kunna vi, äfven om vi skulle antaga utskottets förslag, ej alls undgå. Stads- och landtvalkretsar äro nu, såsom vi veta, åtskilda från hvarandra, men det har ju ej hindrat, att agitatorer från städerna utrest till landsbygden och utöfvat en många gånger skadlig, energisk och hänsynslös agitation, och sådant kommer äfven i framtiden att äga rum på landsbygden, där så för vederbörande befinnes lämpligt, huru än valkretsarna indelas. Men, mina herrar, äfven på landsbygden hafva de nu börjat på många håll lära sig konsten att agitera. Åtminstone på den ort, där jag är boende, kunna de på landsbygden agitera fullt ut lika bra som de, hvilka tillhöra städerna. För öfrigt, om också särskilda agitatorer på något ställe ej skulle finnas att tillgå, så hafva vi i allt fall tidningarna, och de äro i de flesta fall lika goda ledare. Tidningarna tränga fram under valtider öfverallt på landsbygden — ja, till och med till hvarje än så liten koja — därom är intet annat än godt att säga — och ingen lagstiftning kan lägga något hinder däremot. Ett af de skäl, hvarför jag anser, att landsbygdens invånare icke äro så ligkiltiga vid valen, såsom man ifrån ett och annat håll nu vill göra troligt, ber jag att få andraga, och det är den omständigheten, att landsbygdens arbetare visat sig hafva mycket stort intresse af och sätta en stor ära uti att få deltaga i valen; åtminstone är så förhållandet uppe i Norrland. De hafva nämligen mycket bättre än sina kamrater i städerna ordentligt fullgjort sin skatteplikt för att kunna få komma upp och möta vid valurnorna. Huru man nu än ser saken, åtminstone i stort sedt, är det enligt min mening för städerna mycket svårt att kunna få något otillbörligt inflytande på valen framför landsbygden — snarare tvärtom.

Herr vice talmannens med fleres här i kammaren gjorda yrkande är visserligen mycket berättigadt, men då det ställes i sammanhang med och göres till ett villkor för rösträttsfrågans lösning, tror jag icke, att förslaget är från politisk synpunkt möjligt att genomföra. Det synes mig ej möjligt att vare sig nu eller i framtiden kunna förmå Andra Kammaren att ingå på detta yrkande. Då så är och då den i vice talmannens motion föreslagna bestämmelsen, huru riktig den än må anses vara, dock icke bör kunna anses vara af sådan vikt och betydelse, att den bör få utgöra den tufva, på hvilken ett stort och länge efterlängtadt rösträttsförslag bör falla, så kan jag för min ringa del ej biträda det yrkande, som från det hållet blifvit i kammaren framställt.

Till sist vågar jag nu, då afgörandets stund tyckes närma sig,

vördsamt lägga denna kammare på hjärtat: låtom oss enigt samverka och arbeta på att slå den brygga mellan de båda kamrarna, å hvilken detta rösträttsförslag kan lyckligt och väl föras fram. Faller frågan nu, så är det säkert, att socialisterna och deras eftersägare, radikalerna, få ett förträffligt vatten på sin kvarn. Då beredes dem ett ypperligt tillfälle att åt oss — åt landet koka ihop en soppa, hvarur visserligen den allmänna rösträtten kommer ut, men då utan alla garantier.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till det kungliga förslaget, sådant det blifvit af herr Billing formuleradt.

Herr Petri: Att tidpunkten nu torde vara inne att förändra valrätten till Andra Kammaren, därom torde flertalet vara ense, och meningsskiljaktigheterna röra sig antagligen mest om, hvilken metod man skall använda för ändamålet. Jag för min del får erkänna, att alltsedan frågan om denna ändring i grundlagen kom till, så hafva mina sympatier legat åt att få allmän rösträtt, dock inskränkt genom en lämplig, graderad skala. Detta var ju också infördt bland de begärda utredningarna i Första Kammarens beslut år 1902, fastän det sedan blifvit bortelimineradt i Andra Kammaren. Den saken är ju således för närvarande borta och kan ej vidare komma på tal. Återstå således de nu föreliggande förslagen. I det fallet får jag säga, att jag i hufvudsak är med på det kungliga förslaget. Jag vill ej trötta kammaren med att uppräknat de skäl för detta förslag, som förut, bättre och kraftigare, än jag skulle kunna göra det, blifvit framförda, men jag kan dock ej underlåta att för dem, som möjligen stå på status quo, få ytterligare understryka den förut här uttalade meningen, att genom den hastiga demokratisering — om jag så må säga — som äger rum, så blir Andra Kammaren äfven under nuvarande förhållanden inom ett jämförelsevis fåtal år liberalare och radikalare, än hvad man från konservativ synpunkt kan anse vara lämpligt, och mycket mer, än hvad jag hoppas, att den måtte blifva efter antagandet af det proportionella valsystemet.

Herr grefve och talman! Jag har endast begärt ordet för att få till protokollet antecknadt, att jag yrkar bifall till Kungl Majts förslag med den ändring, som af herr Billing är föreslagen.

Herr Säve: Då rösträttsfrågan behandlades vid riksdagen år 1902, omfattade jag inom konstitutionsutskottet den mening, som fick sitt uttryck i konstitutionsutskottets rösträttsförslag vid samma riksdag. Nämnda förslag föll, men äras den, som äras bör! Det förslaget hade nämligen sina goda sidor. För det första gaf det icke något erkännande åt principen af allmän rösträtt, hvilken jag icke ens nu kan godkänna såsom riktig, alldenestund jag anser, att rösträtten icke är någon rätt, som tillkommer den enskilde blott därför, att han är medborgare, utan att den är en funktion, som samhället gifver åt dem, som befinnas lämpliga att utöfva den. Jag anser vidare, att nämnda utskottsförslag hade den förtjänsten, att det icke lämnade den gamla historiska grunden. Och ehuruval det bevarade åt de nuvarande röstberättigade deras gamla inflytande vid afgörandet af allmänna angelägenheter, utsträckte det dock rösträtten till ganska vida lager af vårt folk, ja, denna ut-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

sträckning var så liberal, att man kan säga, att den skulle gjort det möjligt för hvarje ordentlig och skötsam medborgare i vårt land att förvärfva sig politisk rösträtt. Men förslaget föll i Första Kammaren, och det föll äfven i den Andra. I denna kammare antogs oförändradt det skrifvelseförslag, som framlades af herr biskop Billing, och som skall blifva historiskt en dag.

Bland annat framhölls i detta skrifvelseförslag, att man önskade en fullständigare och mera ingående undersökning af rösträttsfrågan, och att det vid en sådan undersökning äfven borde »komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionell valmetod». Jag vet mycket väl, att det här skall sägas, att denna passus icke ingick uti Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t: men hvad som också kan sägas och icke läser kunna bestridas, är, att det var just den, som var bestämmande för utslaget i denna kammare, hvars majoritet var bokstafligen fascinerad af tanken på de proportionella valen.

Nu har vid denna riksdag ett förslag framställts af herr Sjöcrona, som i hufvudsak sammanfaller med det gamla konstitutionsutskottsförslaget. Men det har af utskottet själf afstyrkts, och dess öde blir synbarligen, att det skall bortelimineras redan vid den första af de omröstningar, som komma att följa på denna rösträttsdebatt.

Hvad bör då blifva bestämmande för oss, som fortfarande med våra sympatier omfatta den gamla ordningen? Vi stå i valet mellan rent afslag eller något af de föreliggande förslagen, som fotats på principen af proportionella val. Jag får dock öppet bekänna, att jag, sådan som situationen nu är, icke vågar gifva min röst för rent afslag. Så pass mycket känner jag gången af den allmänna utvecklingen, att jag väl vet, att på det politiska området under de förhållanden, i hvilka vi nu lefva, vi icke hafva att vänta oss någon reaktion, enär den allmänna rösten med alltjämt ökad styrka drifver utvecklingen raskt framåt. Förkastas de förslag, som nu blifvit framställda, då blir alltså därigenom icke rösträttsfrågan bragt ur världen, utan den skall tvärtom snart framställas ånyo, och blir den än en gång afvisad af denna kammare, kommer den ovillkorligen genast tillbaka igen, men med vida mindre restriktiva bestämmelser än de, som innehållas i de föreliggande förslagen. Den saken bör vara tydlig och klar för oss alla.

Under sådana förhållanden tvingas man att rösta för något af de förslag, som fotats på grundvalen af de proportionella valen.

Jag får säga, att den princip, som ligger till grund för dessa, icke är tilltalande för mig. För det första så förutsätter den en allmän rösträtt, för det andra så afviker den från den gamla historiska grunden, i det att den inför något fullkomligt nytt i vår riksdagsordning, för det tredje medför den oförmåligt stora valkretsar, som nödvändigt måste upphäfva det personliga förhållande, som nu råder mellan valmän och valkandidater, ett förhållande, som man hittills skattat högt och hvilket det är förenadt med fara att aflägsna, och för det fjärde kommer den att skärpa partimotsatserna i vårt land och framkalla en valagitation, som icke kan vara eftersträfvansvärd för oss, som från ett

tidigare skede i vår historia, frihetstiden, förvärfvat en dyrköpt erfarenhet om partiväsandets missförhållanden.

För öfrigt, mina herrar, kan jag icke undgå att göra en reflexion med afseende å dessa proportionella val: nog är det väl ändå besynnerligt, att vi skola hämta idén till dem från länder, som hafva kastat sig öfver dem, först sedan de själfva sjunkit ned till den allmänna rösträtten och nu famla efter dessa val såsom en sista räddningsplanka, då vi återigen, som ännu ej kommit ner till allmän rösträtt, liksom sträfva efter att komma dit för att få begagna oss af denna räddningsplanka. Det är, förefaller det mig, med dessa val på samma sätt som med en lifräddningsboj. Den ligger där och flyter, och den är utmärkt bra att hafva för den, som fallit ned i vattnet. Men icke bör man väl därför, att bojen ligger där nere i vattnet och man kan rädda sig på den, hoppa ned från det säkra och trygga skeppsdäcket för att få fatt i bojen. Men det är just det, vi nu stå i begrepp att göra.

Dock, trots allt detta måste äfven jag ansluta mig till dem, som nu omfatta ett förslag, som stödjer sig på dessa proportionella val, och jag gör det därför, att jag omöjligen kan bortse därifrån, att ett rösträttsförslag, byggdt på dessa val, dock har någonting bestämdt säkert konserverande att erbjuda, som icke kan bortresoneras, och det är tryggheten för minoriteterna att vid valen kunna göra sig gällande i förhållande till sin styrka. Om de nuvarande rösträttsbestämmelserna kan man däremot icke säga, att de i detta hänseende erbjuda absolut trygghet, men absolut trygghet kan vinnas genom en vallag, byggd på principen af proportionella val. Naturligtvis förutsätter dock detta, att vederbörande vilja begagna sig af sin rösträtt. Vilja de icke begagna sig af den, då kan ingen grundlagsstiftning i världen skydda dem emot tryck från motpartiernas sida. Villkoret är alltså, att de begagna sig af den motståndskraft, som vallagen gifver dem.

Ser man nu på tekniken i Kungl. Maj:ts förslag, så är den ju utmärkt. Nog har denna teknik blifvit omsorgsfullt granskad, nog har den blifvit föremål för noggranna undersökningar, men jag tror icke, att man därvid funnit fel i den eller anmärkningar mot den af gravare beskaffenhet. Efter mitt begrepp verkar den utomordentligt väl, och jag är öfvertygad om att de valresultat, som komma att framgå efter denna teknik, skola blifva matematiskt säkra. Jag tror, att valresultatet måste framgå såsom en sammanjämkning af de vid valstriderna verkande krafterna med samma mekaniska nödvändighet, som, om jag får taga en bild från mekaniken, diagonalen framgår i krafternas parallelogram.

Nu hafva några högt ärade ledamöter af denna kammare, hvilka år 1902 med synnerlig förkärlek omfattade de principer, som ligga till grund för regeringens för oss framlagda förslag, börjat fatta tvifvel om systemets ändamålsenlighet. De synas tro, att det icke skall komma att verka, såsom de föreställt sig det, och därför söka de skaffa sig andra garantier än de, som ligga uti dessa proportionella val. De hafva blifvit bekymrade för valens möjliga verkningar på Andra Kammarans sammansättning med särskild hänsyn till de gemensamma omröstningarna. Det är dock, mina herrar, märkvärdigt, huru omdömena kunna växla! När i vår nuvarande riksdagsordning bestämmelserna infördes

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

om dessa gemensamma omröstningar, ansågos de skola komma att stärka den Första Kammarens ställning och icke försvaga den. Och den, som hade författat riksdagsordningen, friherre Louis De Geer, framhöll särskildt i sitt bekanta anförande till statsrådsprotokollet, däri han utvecklade motiven för den nya riksdagsordningen, den förmån, som måste tillkomma Första Kammaren i förhållande till den Andra genom dessa gemensamma omröstningar, särskildt sedda mot bakgrunden af den gamla riksdagsordningens förstärkta utskott. Han framhöll, att vi härigenom skulle få det fördelaktigare ställt för oss i Första Kammaren än uti andra länder. Ty för den händelse att i en anslagsfråga de båda kamrarna skulle stanna i olika beslut — den ena ville gifva mera (han tänkte naturligtvis då på den Första) och den andra ville gifva mindre — så skulle följdén, om bestämmelserna hos oss vore desamma som i andra länder, blifva, att den Andra Kammaren skulle segra, då det däremot i följd af de gemensamma omröstningarna kunde inträffa, att segern tillfölle Första Kammaren. Att så skett, hafva vi sett många gånger.

Men nu har man för ögonen något, som inträffat under de senaste åren. Vi hafva fått väsentligt ändrade grunder för vissa skattebeviljningar i följd af de sista årens progressiva beskattningar, och nu tänker man sig, att Andra Kammaren skall kunna uppdrifva dessa beskattningar genom de gemensamma omröstningarna, vid hvilka Andra Kammaren genom sin större numerär kan utöfva ett större inflytande än den Första. Det är ju möjligt, att så kan ske, men dock frågar jag mig: ligger icke uti de proportionella valen i själfva verket en garanti just emot missbruk af Andra Kammarens makt, hvilken får sin naturliga begränsning därigenom, att kammaren aldrig kan tänkas blifva homogen, under förutsättning att dessa proportionella val skola verka så, som man föreställt sig. Men är det nu så, att man misstager sig uti detta, kan man då verkligen tro, att den Andra Kammaren, äfven om den blefve homogent radikal, skulle vilja använda de medel, som de gemensamma omröstningarna gifva den, till att söka medelst trycket af progressiva skatter nedpressa hela vårt näringslif och omöjliggöra kapitalbildningen i vårt land, utan hvilken vår storindustri ej kan bedrifvas?

Ack, mina herrar, denna fråga tangerar en gammal fråga, som har ventilerats sedan tusende år, den om förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare. Men ännu den dag, som i dag är, tror jag, gäller detsamma, som framhölls af Menenius Agrippa för Roms plebejer för 2400 år sedan i den bekanta fabeln om magen och lemmanne, hvilka senare sammansvuro sig för att hindra magen att fungera. De vunno sitt syftemål. Magen upphörde att fungera, men lemmanne upphörde också att kunna verka, tvinade bort och förlorade all kraft och styrka. Denna fabel är så påtaglig, att äfven de mest radikala omöjliga skola kunna undgå att erkänna sanningen af densamma. Och vill vårt folk icke erkänna dess sanning, då står landet sin undergång nära, och jag betvivlar, att någon sorts författning då skall vara i stånd att förekomma undergången.

Då jag nu måste bestämma mig för att acceptera något af de här föreliggande förslagen, som äro byggda på basis af de proportionella

valen, så står jag naturligtvis uti valet och kvalet. Jag får då säga, att jag gärna skulle ansluta mig till konstitutionsutskottets förslag — af gammal vana, ty jag har haft äran att under åtskilliga år, om också icke under detta år, tillhöra detta utskott. Det finnes dock en punkt, i hvilken jag skiljer mig från utskottet, nämligen den, som fasthåller skillnaden mellan stad och land. Det har förefallit mig, som om ett fasthållande af skillnaden mellan stad och land måste stå uti rak motsats emot den princip, som vi nu tyckas allmänt omfatta. Och för resten, mina herrar, städerna äro visserligen radikala, men vi få icke glömma bort, att de inom sig äfven rymma ganska stora konservativa kontingenter. Med tremansvalkretsar är det mycket möjligt, att inom åtskilliga städer dessa konservativa kontingenter icke kunna göra sig gällande. Men få städer och landsbygder rösta tillsammans, blir förhållandet ett annat, och de konservativa kunna då komma till sin fulla rätt.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

En blick på det schema för städernas fördelning uti valområden, som utskottet uppgjort, visar oss, hur orimlig denna uppdelning är. Jag tillät mig för två år sedan att fästa uppmärksamheten på det oformliga uti en valkrets sådan som Norrbottens län. Men hvad är det att tala om, då man får en stadsvalkrets, som sträcker sig från Haparanda till Sundsvall, d. v. s. som omfattar tre län!

Jag skall därför, för att icke upptaga tiden för länge, be att få yrka bifall till det förslag, som här blifvit framställt af herr Billing, hvilket synes mig vara det, som kommer att onfattas af flertalet inom denna kammare.

Innan jag slutar, ber jag att få gå tillbaka till en historisk erinran, som en högt ärad talare gjorde i början af förmiddagens debatt. Han sade, att någon funnit den nuvarande ställningen mana oss till att följa biskop Brask's exempel, hvilken i en viss kritisk situation förklarade sig endast på grund därutaf, att han därtill varit nödd och tvungen, hafva låtit sig förmås till att gå med på ett betänkligt slut. Men då frågade en annan ärad talare, herr Benedicks: hur gick det med biskop Brask, han blef ju expatrierad? Herr Benedicks hade rätt, ehuru väl biskopen nog icke blef expatrierad, ty han expatrierade sig själf. Men jag vill fråga min ärade vän på västmanlandsbänken: hur gick det med de andra, som vid det kritiska tillfället icke förklarade sig vara nödda och tvungna? Jo, de förlorade sina hufvuden, så det gick i alla fall bra mycket bättre för biskopen än för dem.

Nåja, så farligt är det ju icke för oss. Hurudan rösträttsfrågans utgång än blir, icke mista vi våra hufvuden, vare sig vi nu höra till den ena gruppen eller till den andra. Men det finnes någonting, som är vida viktigare, än om vi få behålla våra hufvuden eller icke. Det är fäderneslandets väl. Och till fäderneslandets väl räknar jag för min del skyddandet af våra konservativa intressen. Jag befarar, att dessa konservativa intressen skola råka i stor fara att i en framtid undertryckas, därest vi icke nu vid denna riksdag i denna kammare bestämt uttala oss för en lösning utaf rösträttsfrågan i öfverensstämmelse med principen af proportionella val.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Det bestämmande för mig nu är icke, det ber jag att få framhålla, känslan af, att jag är nödd och tvungen, utan känslan af plikt, af den plikt, som fäderneslandet ålägger en lagstiftare att handla efter bästa förstånd. Och den känslan kommer äfven mig att göra en historisk erinran, den om den tröst, Karl den IX:s barska änkedrottning gaf Ebba Brahe, då hon med sin diamantring inristade på fönsterrutan på Stockholms slott de bekanta orden: »det ena du vill och det andra du skall, så plågar det gå uti dylika fall».

Hans excellens friherre von Essen: Om jag ej misstar mig, slutade den siste talaren, strax innan den lilla historien kom, med de orden: det är hvars och ens plikt att handla efter bästa förstånd. Äfven utan denna uppmaning skulle jag i detta fall som alltid eljest söka handla efter bästa förstånd, och jag är öfvertygad om att det är en mening, som delas af alla. Men denna uppmaning har väl sin förklaring däri, att somliga handla icke så, som de skulle önska att kunna handla, utan så, som möjligtvis det politiska läget kan föraleda dem att handla.

I den stora fråga, som i dag föreligger, har Kungl. Maj:ts förslag i hufvudsak vunnit stora sympatier — det tror jag icke kan förnekas, liksom icke heller att dessa sympatier i väsentlig mån ökats genom det förträffliga yttrande i frågan, som af herr justitieministern framförts. Hvad särskildt den proportionella valmetoden beträffar och därmed sammanhängande öfriga rösträttsbestämmelser i detta förslag, skall jag vid detta tillfälle ej tillåta mig att förlänga diskussionen genom att närmare ingå i detaljer. Vi hafva här i kammaren många, som hafva mera speciella kunskaper och insikter i alla dessa detaljer än jag, som ej heller under min långa föregående riksdagsmannatid särskildt sysselsatt mig därmed. Och därför vågar jag ej heller att göra inlägg i själva detaljdiskussionen. Jag vill endast säga, att jag i afseende å själva hufvudfrågan ställer mig på den kungliga propositionen med de modifikationer, som i den Mobergska reservationen hafva blifvit upptagna och som till stor del förekomma i det yrkande, som i dag blifvit gjordt af herr Lundeberg. Men därtill kommer nu det ännu alltför litet omtvistade spörsmålet om det tillägg, som i herr Lundebergs förslag förekommer, när denna sak anses af en stor del af kammarens ledamöter vara förlorad och man därför lämnar det därefter. Det finnes knappast någon i kammaren, som ej skulle önska detta tillägg, men af opportunitetsskäl vill man ej drifva det på allvar. Jag skall därför be att få yttra några ord om min ställning till denna fråga. Jag ber kammaren ursäkta, att jag härvidlag relaterar något, som jag yttrade år 1902 — det skall ej draga ut många minuter. Jag yttrade då: »därför har jag nu önskat att få särskildt uttala mina åsikter» — den fråga, som då förelåg till behandling, var frågan om gemensam votering angående progressiv beskattning — »om också icke därför att jag tänkt mig att få vara närvarande i kammaren, då det slutliga afgörandet sker — min tid är då ute» — ja, underligt nog står jag här ännu —. »Jag får alltså för några ögonblick anhålla om kammarens uppmärksamhet för att få uppläsa, hvad jag i detta hänseende skulle vilja hafva uttaladt: Om

en väsentlig utvidgning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare kommer till stånd, synes i sammanhang dermed garanti böra vinnas, att maktställningen emellan kamrarna i beskattningsfrågor icke förtryckes. I samma mån som de direkta skatterna, såsom Riksdagen funnit önskvärdt, erhålla större betydelse i och för budgeten, måste vikt fästas därvid, att sättet för påläggandet af dessa skatter icke göres alltför mycket beroende af en kammarmajoritet, som själf har eller får föga känniug af den direkta skattebördan. Den ifrågasatta utsträckningen af rösträtten kommer efter all sannolikhet att verka derhän, att den jämvikt, som 1863 års grundlagsförslag ville bereda inom Riksdagen genom stadgandet om samfällid votering, lätt kan blifva betänkligt rubbad. Med afseende härpå bör åt själfva grunderna för den direkta beskattningen af förmögenhet och inkomst, hvad progression och degression beträffar, gifvas större fasthet och stadga, så att de ej må komma att bero af en gemensam votering, hvars utgång skulle kunna bestämmas af ett förhärskande intresse i den talrikare kammaren, sådan dennas sammansättning för framtiden kan komma att gestalta sig.» Nu yttrade en af de talare, som uppträdde i dag på förmiddagen, att detta tillägg af herr Lundeberg med flere, som däri instämt, var både riktigt och befogadt, och han hoppades, att det i framtiden skulle vinna framgång, ett hopp, som jag föreställer mig kommer att svika honom. Men han tillade: hurudan kommer situationen i framtiden att blifva, om frågan faller genom Första Kammarens tillskyndan? Ja, det kan man fråga! Har Första Kammaren beslutat att lämna detta villkor och antaga Kungl. Maj:ts proposition i hufvudsak och frågan det oaktadt faller i Andra Kammaren, då har Första Kammaren ställt sig på en sådan ståndpunkt, att nästkommande förslag naturligtvis icke kommer att vara så tillfredsställande för Första Kammaren som det nuvarande, utan man måste tänka sig, att det kommer att innehålla större medgifvanden åt radikalismen.

Om Första Kammaren åter intager den fasta och bestämda ståndpunkt, som den börjat hålla sig till, så att kammarens ledamöter skulle vilja bestämdt fästa den nu i detta beslut, ja, då har, låt vara att frågan skulle falla på det, Första Kammaren kommit i tillfälle att intaga en sådan ståndpunkt, att Kungl. Maj:t icke lär underlåta att taga hänsyn äfven till detta, som Första Kammaren förut, väl icke officiellt, men under förhandlingarna mångfaldiga gånger gifvit till känna. Det synes mig i sådant fall med hänsyn till de framtidsberäkningar, som då skola göras, vara lugnare, tryggare och, jag vågar påstå, värdigare att tala om, hvad man menar, och säga rent ut: *detta är vår ståndpunkt.* För min del kan jag icke lämna densamma. Med de åsikter jag förut uttalat och med den ställning jag fortfarande innehar, är det mig omöjligt. Jag är icke den man, som vill sky för svårigheterna eller hindren för att vinna ett stort mål. Skulle, för att vinna det målet att få den förändring med afseende å Andra Kammaren genomförd, som jag för närvarande önskar och förut önskat, jag nödgas uppoffra ett och annat betydande hinder, är jag mycket villig att göra det. De, som känna mig, veta mycket väl, att jag icke skyr några hinder, men ett sådant hinder som detta anser jag för min enskilda del vara för stort att offra.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Det framhölls af den siste talaren bland annat, att man kan vara lugn för att det proportionella valsättet för framtiden betryggar sammansättningen af Andra Kammaren, så att intet är att befara i den vägen. Det vet han icke. Och alla, som i denna fråga uttala sig, säga med en mun: det veta vi icke, vi hoppas det bästa. Måhända blir i framtiden Andra Kammaren så sammansatt, att industrien, kapitalet och all förmögenhet komma att blifva lidande på detta — kanske komma de direkta skatterna att svälla ut öfver höfvan, sedan tullarne möjligen till stor del blifvit borttagna. Det är icke farligt, säger den ärade talaren, det är icke farligt. Det känna de, som så skulle vilja i Andra Kammaren, att framgången af arbetet och af industrien, som är däraf beroende, skulle genom sådant riskeras. Visa emellertid nutidens arbetarörelser och strejker, att arbetarne i själfva verket inse sitt bästa? Då de göra strejker, som helt och hållet förlama industriell verksamhet, inse de det då? Det vill jag fråga den siste ärade talaren. Nej, de inse icke då, att det kan vara nödvändigt att visa tillmötesgående.

För öfrigt skall jag be att få erinra om en annan sak. Om på sin tid grundskatterna och indelningsverket, som hade så stort värde för den tidens statsinkomster, varit underkastade gemensam votering, tro icke herrarne, att Andra Kammaren med sitt starka intresse att stryka bort det ena och det andra, i synnerhet grundskatterna, kunnat vid gemensam votering åstadkomma en sådan sak, utan att man haft säkerhet för att få en ny härorganisation eller annan sådan ersättning för grundskattereformen? Ja, beklagligen kan det gifvas namnet köp åt beslutet om grundskatternas efterskänkande för vinnande af det stora mål, som var nödvändigt. Men att detta beslut kom till stånd, berodde på att det icke varit möjligt att genom en gemensam votering tillintetgöra grundskatterna. Sådant kan hända omigen. Dessa 10 millioner direkt skatt, som visserligen icke spela så stor roll i budgeten, kunna höjas till både 20 och 30 millioner, mera också. Det är större fara, än mången vill tro. Hvad vi i dag besluta, kan, om icke förr, så om en mansalder visa sig innebära en fara, som gör, att man ångrar beslutet och icke välsignar, att det, som gjordes, blef gjort.

Är det väl sant, som man säger, att det icke är berättigadt sammanhang mellan tilläggsförslaget och det nu föreliggande hufvudförslaget? Ja, de äro så lätt sammanknutna, om man vill, så att det kan nog anses vara berättigadt sammanhang. Lika litet kan det sägas, att, därför att icke Första Kammaren vid föregående tillfälle uttalat sig för ett sådant tillägg, tiden är försutten, det är för sent. Nej, jag ber om förlåtelse, det är visserligen sent, men icke *för sent*, om vi passa på i sista ögonblicket, innan det är för sent, och söka rädda hvad som kan räddas efter min tanke.

Jag tillåter mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till det förslag, som af herr Lundeberg i dag blifvit framställt.

Hans excellens herr statsministern Boström: Det är icke att undra på att i en fråga af den stora och vidtomfattande betydelse som den nu föreliggande meningarna äro ganska delade, farhågan stor och tveksamheten likaså. Men å andra sidan tror jag, att man icke har något

att befara. Ser man till vårt folks mogenhet, som alla erkänna, till den utveckling det vunnit, måste man väl kunna medgifva, att den utveckling, som här föreslås, bör kunna motses utan oro. Den allmänna rösträtten finnes redan och har funnits länge i många länder med befolkningar icke så upplysta som vår, och om den icke alltid fungerat så, som alla önskat, har den dock icke ledt till någon skada. I själva verket beror dock ett folks och ett lands väl icke på dess representation, utan det beror på dess medborgares anda och den känsla för fosterlandet och det rätta, som besjular dem. Är den känslan god, lär också representationen verka tillfredsställande; är den dålig, hjälper ingen god representation.

Det är för resten redan tidigare, som kammaren har stadgat sitt omdöme i denna sak. Jag ber att få erinra om att sedan 1865 års reform genomfördes, hafva tid efter annan, ofta nog ärligen, framställningar varit före om utvidgning af rösträtten, till en början visserligen på basis af det bestående skattestrecket. Men ju mera sakens utveckling gått framåt, dess mera har det visat sig, att bibehållandet af detta streck har varit omöjligt, och så stannade Riksdagens bägge kamrar efter långa och uttömmande debatter år 1902 vid sitt beslut att begära allmän rösträtt. Jag har nu visserligen under debatten från ett par håll hört yrkanden framställas om afslag, naturligtvis af sådana, som funnit det vara bäst, som det är, och — som jag sade i början — det förvänar mig icke, att det råder sådan tveksamhet. Men det vill jag säga, att i en fråga som denna kan man icke gå tillbaka: har man sagt sitt ord, är det sagdt, och det måste då fyllas.

Regeringen har gått till det uppdrag, som den fått, icke blott därför, att Riksdagen gifvit det, utan också af egen öfvertygelse. För regeringen har det varit klart, att det är endast på den allmänna rösträttsens grund, som vår representation i Andra Kammaren kan byggas. Regeringen har då på samma gång sökt gå till mötes och bereda framgång åt de önskingar, som inom bägge kamrarne uttalats som förutsättningar för den allmänna rösträttsens införande. Utskottet har nu icke godkänt Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet. Det har föreslagit en skillnad mellan stad och land, som jag för min del tror vara rätt olycklig, men som det knappast är skäl att fästa sig vid, då, såvidt jag funnit af debatten, väl icke utskottets förslag kommer att vinna kammarens bifall. Jag kan ju således gå förbi det. Det vill jag blott säga, att när af en talare nyss yttrades, att de föreslagna nya valkretsarne vore så oskäligt stora, tror jag, att det icke var så fullt berättigadt. Det är visserligen sant, att de äro stora, i synnerhet i de norrländska länen, men vi skola komma ihåg, att det är en naturlig begränsning, nämligen begränsning efter län, och vi veta alla, huru länen hafva gemensamma institutioner, hvarigenom länets invånare lära väl känna hvarandra, och att det således icke är helt främmande element, som blifva sammanförda, när man bestämmer kretsarne till ett län eller en del af ett län.

De villkor och förutsättningar för rösträttsens utöfvande, som af Kungl. Maj:t föreslagits, hafva i allmänhet mottagits med tillfredsställelse. Det har icke gjorts några väsentliga erinringar mot dem. Men man har sagt: det är dock för litet, det bör vara mera. Främst

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

kommer jag då till den bestämmelsen, som finnes i utskottets förslag och som blifvit upptagen af herrar Moberg och friherre Barnekow och äfven af herr Billing i det förslag han i dag framlagt: bestämmelsen om en direkt skatt. Jag upprepar visserligen hvad som af min kollega har sagts, när jag erinrar om att grundlagen skulle då hvila på en skattebestämmelse, som afgöres i helt annan ordning än en grundlagsfråga. Det är vidare så, att sedan vi haft ett streck, komma vi nu återigen med ett streck. Vi bereda sålunda motståndarne, de ändringssökande, de missnöjde, en anfallspunkt. Jag vill icke säga, att, om herrarne släppa detta, det icke kommer att finnas missnöjde, som komma med sina önskingar, sina yrkanden — det lär man väl aldrig kunna undvika —, men icke kan det synas mig vara skäl, att man lägger fram och erbjuder en så i ögonen fallande anfallspunkt. Jag tycker det är så mycket mindre skäl, som saken är af en så ytterligt ringa reell innebörd. Herrarne veta alla, att de personer, som äro befriade från mantalspenningar, utgöra 121,000 à 122,000. I detta antal ingå då lappar och värfvadt manskap, hvilka ej utgöra mantalspenningar. Vidare beräknar man till 60,000 à 70,000 dem, som åtnjuta fattigunderstöd och som därför på grund af en bestämmelse i § 17 icke skulle få utöfva rösträtt. Således de, som återstå och om hvilka tvistas, äro 60,000 personer, och det på ett antal röstberättigade, som, om man tager det brutto, kan sättas till 1,200,000, men netto, det vill säga efter afdrag af dem, som häfta för oguldna utskylder, skulle utgöra vid pass 950,000. Det gäller ju då här en försvinnande ringa del af hela antalet röstberättigade

Herrarne behagade alltså finna, att det icke är om någon stor realitet vi tvista här, utan tvärtom om en helt liten. Herr Billing sade: när saken är så obetydlig, hvad är det värdt att tala om den? Ja, detsamma säger jag, fast jag från min ståndpunkt vänder om saken: hvarför fastställa ett streck, när det har en så ytterst ringa reell innebörd?

För öfrigt vill jag säga, att den där saken alls icke varit obeaktad, utan att vi inom regeringen hade många och långa öfverläggningar om densamma. Det föreföll också oss till en början rätt egenomtligt och olämpligt, att en del personer, som icke hade betalt mantalspenningar, skulle få utöfva rösträtt. När vi öfverlade om förslaget, gingo vi emellertid till väga på annat sätt. Vi hade då hufvudbestämmelsen i § 17 oförändrad, men lade till bland undantagen: de, som för sjukdom eller fattigdom äro befriade från mantalspenningar. Således: vi ville under alla förhållanden häfda principen, om det också skulle göras ett villkor till. Men man kunde icke vara blind för den omständighet, att det kunde hända, att kommuner begagnade sin rätt att befria på otillbörligt sätt, befriade personer för att därigenom göra dem inhabila att rösta, och om man hade en sådan bestämmelse, måste man också skapa någon bestämmelse, visa något sätt, hvarpå man kunde rätta dylika felaktigheter i tillämpningen. Vi voro också beredda därpå. Vi hade tänkt oss, huru det skulle ske genom bestämmelser dels i vallagen, dels i lagen om mantalspenningar. Men allt det där var så omständligt, så vidlyftigt och delvis förhatligt rent af, att det för oss

syntes alldeles gifvet, att hellre kunde man då låta de här personerna få rösträtt än komma med alla dessa många nya bestämmelser.

Sedan är det ett förslag till, som blifvit framställt: det af herr vice talmannen framburna. I och för sig är ju det förslaget ytterst tilltalande, och jag skulle för min del prisa den dag, då det kan lyckas att föra den saken igenom. Den är efter min mening fullt rättfärdig och tillbörlig. Men jag kan icke finna det vara rätt att låta den bli till ett villkor i det sammanhang, som den satts af herr vice talmannen. Jag ber att få erinra herrarne om att när inkomstskattelagen först lades fram för Riksdagen — det var år 1902 —, var i statsrådsprotokollet genom en reservation antydd den fara, som till äfventyrs skulle kunna ligga i att låta inkomstskatten blifva af bevillnings natur, underkastad gemensam votering. Det talades också mycket om det sedan vid ärendets förberedande behandling, liksom äfven vid dess slutliga handläggning här i kammaren. Men Riksdagen — denna kammare också — antog lagen trots denna betänklighet. Vi fingo sedan under samma riksdag rösträttsfrågan under behandling. Äfven då framhölls det af herr Tamm och af flere talare för resten, att här ligger en fara, som vi böra tänka på. Men icke kom det fram i något skrifvelseförslag, att dessa båda saker borde kopplas ihop. Jag har hört uttalanden af missbelåtenhet öfver att icke regeringen tagit upp det, men det är ju gifvet, att regeringen icke kunde göra det, först och främst därför att den ogillade detta samband — det är ju redan ett tillräckligt skäl —, och dessutom vore det väl litet egendomligt, när icke Riksdagen själf ville sätta det som en önskan, om regeringen skulle taga upp den saken.

Jag skall för min del uttala den förhoppning, att Riksdagens Första Kammare icke stannar vid detta villkor, därför att det kan komma att uppfattas som ett maskeradt afslag på hela rösträttsförslaget. När jag läser, hvad herr vice talmannen sade år 1902, och när jag känner för resten, hvad hans uppfattning är, vet jag mycket väl, att en sådan misstanke icke är berättigad, och jag tror och är öfvertygad om att det är enahanda förhållande med alla dem, som ställt sig på samma ståndpunkt som han i denna fråga. Men det är en sak, och en annan sak är, hvad de komma att göra af ett sådant villkors uppställande i pressen, vid debatter etc.

Hvad nu de öfriga föreliggande förslagen beträffar, är ju utskottets förslag så godt som bortelimineradt. Herrar Mobergs och friherre Barnekows förslag hafva, efter hvad mig synes, gått upp i det af herr Billing framlagda förslaget. Jag har för min del ingenting emot den däri upptagna ändring, hvarigenom Gottland skulle få en representant till. Det är en sak, som har mycket, som talar för sig, och bra litet, som talar emot. Det är fullt acceptabelt. I § 23 rättas ett förbiseende i Kungl. Maj:ts proposition. Och när man tager bort och icke vidblifver utskottets förslag att flytta in en hel del af vallagen i grundlagen, tror jag, att det är en åtgärd, som är fullt korrekt och berättigad, ty jag vill blott erinra herrarne därom, att såväl i Belgien som i Danmark rörande valen till deras landsting finnas bestämmelser i deras grundlagar, alldeles likartade med den bestämmelse, som af Kungl. Maj:t är föreslagen i grundlagen. Hvad jag således skulle önska för

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

resultat vore bifall till herr Billings förslag, dock med den ändring, att första punkten af § 17 tages efter Kungl. Maj:ts förslag.

(Forts.) Ja, det är åtskilligt taladt, och det kan icke vara skäl att uppehålla debatten alltför länge. Jag vill blott till slut säga, att när kammaren nu går att fatta sitt beslut och har att välja mellan de många förslag, som föreligga, ber jag kammaren icke glömma att också taga någon hänsyn till medkammaren och hvad där kan vara möjligt att genomföra. Särskildt vill jag säga, och jag har redan sagt, att det förslag, som herr Lundeberg har yrkat på, näppeligen har någon som helst utsikt att vinna framgång, då jag vet, att det är icke blott jag själf, utan många, som röstade för herr Tamms förslag, när det i sin tid var före, men som icke vilja gå med på sammanbindningen.

Nä, nu kan ju kammaren säga: ja, men det är vår ståndpunkt, och vill Andra Kammaren icke gå in på hvad vi vilja, stå vi, där vi stå, och det blir ingenting af. Ja, naturligtvis går det an att säga så. Man kan säga det en gång, kanske ett par, men slutligen kommer en tid, när det icke längre kan vidhållas. Ty — det kan jag icke afhålla mig från att säga, om det också klingar illa i åtskilligas öron — det är ett faktum, att den politiska tyngdpunkten ligger i Andra Kammaren, och erfarenheten har väl visat oss, huru det kommit att gå, när man icke från början tagit en lösning, som varit möjlig att genomföra. Jag behöfver icke erinra om mera än grundskatterna och indelningsverket. Ja, när den frågan först kom upp, ifrågasattes af-lösning. Man ville ej gå in därpå. Förslaget kom åter och afslogs, kom upp igen och afslogs på nytt. Slutligen var den politiska situationen sådan, att kammaren med stor majoritet fick taga afskrifning af grundskatterna och indelningsverket utan något vederlag.

Man har också sagt: är det verkligen så brådtom; sitter elden i knutarne? Nej, säger jag, Gud vare lof, det gör den icke, men det tillhör en tillbörlig betänksamhet att se sig väl före, att icke elden kommer lös; kommer elden lös, kan den vara svår att släcka. Och ett afslag skulle, efter hvad som passerat, när denna kammare år 1902 begärde att, om möjligt till 1904 års riksdag, få ett förslag i den riktning som det här föreliggande, kunna tolkas så, att kammaren hade tvekat, ville gå tillbaka från sin tidigare ståndpunkt. Jag behöfver väl icke erinra herrarne, hvilken oro det skulle medföra, om man finge anledning tro, att kammaren lämnat sin nyligen intagna ståndpunkt, och då vore man inne på början af ett sluttande plan.

Kammaren tog år 1902 initiativ i den här frågan, och det vore godt, om kammaren ville behålla ledningen, men det kan, såvidt jag förstår, kammaren endast göra genom att nu godkänna den allmänna rösträttens princip. Fattas ett positivt beslut, då ställer sig kammaren på en klar och fast ståndpunkt, och den kan med lugn och tillförsikt se framtiden till mötes.

Herr Andersson, Axel Gustaf: Icke för att jag har några anspråk på att med mina ord kunna omvända någon, men på denna för vårt land så ytterst viktiga dag har äfven jag velat uttala min mening.

Lika mycket som jag måste ställa mig afvisande gentemot utskottets förslag i hufvudsakliga delar, lika litet tvekar jag att biträda

Kungl. Maj:ts proposition med eller utan mindre väsentliga förändringar.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Utskottets förslag leder icke till ett slutgiltigt mål, det är icke konsekvent och det skulle icke medföra den verkan man afsett. Den kungl. propositionen åter går rakt mot ett klart slutmål. Den haltar icke åt två sidor, och äfven om man icke helt kan öfverskåda dess verkningar, är den dock byggd på en valmetod, som utskottet medgifvit vara med synnerlig omsorg och noggrannhet utarbetad — men en metod, som kräfver stora valkretsar.

Utskottets förslag — sade jag — leder icke till ett slutgiltigt mål. Skillnaden mellan stad och land skulle kvarstå, och äfven om städernas representanter för vinnande af ett viktigt mål skulle vilja vara med om att afstå från rätten till ett större antal platser — hvilket skäl skulle de väl hafva till en sådan eftergift, om land fortfarande skall stå mot stad? Väl icke det skälet, att städernas folkmängd under den sista tioårsperioden vuxit mera än fem gånger hastigare än landets?

Förslaget är icke konsekvent. Att först indela valmännen i klasser och sedan välja proportionellt inom dessa klasser — kan sådant kallas proportionella val?

Förslaget skulle icke medföra den verkan, som därmed afsetts. I valkretsar, där endast ett tretal skall väljas, kommer tydligtvis ett stort parti lätt att intaga en öfverväldigande maktställning. Det blir proportionella val utan proportion.

Skall man gå mot en lösning, hvars verkningar man icke helt kan öfverskåda, då har dock Kungl. Maj:ts förslag för sig rösträttskommitténs och regeringens samfälliga auktoritet. Det är, för att tala med justitieministerns ord i motiveringen, väl pröfvadt, om man afser den omtanke, som därpå nedlagts.

Ser jag mig då omkring på motståndarne till detta förslag inom och utom Riksdagen, finner jag ju först alla dem, som tro och hoppas på en lösning långt på sidan om den väg, som Kungl. Maj:t i sitt förslag anvisat, antingen till höger eller till vänster. Men jag tycker mig skönja äfven två andra grupper, vidt skilda, men räckande hvarandra handen för att motverka hvarje förändring. Den ena gruppen består af dem, som anse, att en utsträckning af rösträtten skulle medföra en väsentlig försämring af valmanskåren, och som hoppas, att Första Kammaren för lång tid skall kunna sätta en bom för en så olycklig utveckling. De andra äro de, som befara att genom en lösning förlora eller åtminstone få betänkligt försvagadt sitt förnämsta agitationsämne.

De senare kan jag på sätt och vis förstå. Det är ju svårt att förlora ett stöd, som man länge vant sig vid på politikens vingliga stråt. De förra åter har jag svårt att fatta. Visar erfarenheten, att Första Kammaren, om en fråga kommit tillbaka åter och åter, kunnat vidblifva en afvisande hållning? Har det icke snarare varit så, som hans excellens herr statsministern nyss här påpekat, att slutligen tagits förslag, som ofta gått långt utöfver hvad som först ifrågasatts?

Då det är min lifliga öfvertygelse, att alla de, som vilja en lösning, en snar lösning, en moderat lösning af rösträttsfrågan, icke hafva annat val än att följa Kungl. Maj:ts förslag i hufvudsak utan något

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

för Andra Kammaren icke acceptabelt tillägg, och då jag anser, att man, praktiskt sedt, gör det, äfven om man biträder det af herr biskop Billing här först framburna förslaget, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Ekströmer: Då jag begärt ordet, har det endast varit för att i största korthet angifva min ståndpunkt i denna viktiga fråga.

Redan vid 1893 års riksdag tog jag mig friheten att väcka ett förslag om utsträckning af rösträtten genom ändring af 14 § riksdagsordningen på det sätt, att alla inkomsttagare, som till staten erläggga bevilling, skulle blifva röstberättigade, och detta sammanställdes med en framflyttning af åldersgränsen till 25 år.

Jag har alltsedan vidhållit denna ståndpunkt för inkomsttagare, men ansett, att valrätten äfven borde utsträckas till dem, som erläggga bevilling för fastighet.

Jag har ansett och anser fortfarande, att samhällets sunda och jämna utveckling bäst skulle befordras genom en dylik utsträckning af valrätten, som ej komme att förorsaka några våldsamma rubbningar vare sig i politiskt, socialt eller ekonomiskt hänseende. De nyttiga samhällsmedlemmar, som nu befinna sig under strecket, blefve genom en dylik utsträckning äfven talrikt och behörigen representerade, då därigenom ytterligare omkring 300,000 samhällsmedlemmar skulle tillföras valmanskåren. På grund af denna min ståndpunkt har jag affattat ett förslag, som jag dock icke skall besvara kammaren med att uppläsa. Jag vill blott säga, att det i hufvudsak går ut på den af mig nämnda valrätten och, med afseende å tillämpningen af valrätten, att landet skulle indelas i valkretsar, särskildt för landet och särskildt för städerna, till hvilka senare skulle läggas köpingar och municipalsamhällen. Antalet riksdagsmän skulle bibehållas vid det nuvarande och fördelas mellan landsbygd och städer med köpingar och municipalsamhällen efter folkmängden. Valrätten skulle utöfvas antingen i enmansvalkretsar eller, därest den proportionella valmetoden skulle användas, i kretsar med högst tre riksdagsmän. Dessutom anser jag, att den progressiva inkomstskatten bör vid denna — liksom vid hvarje utsträckning af rösträtten — vara lagfästad genom kamrarnes sammanstämande beslut.

Det kan naturligtvis icke falla mig in att göra något yrkande i denna riktning, då det för närvarande icke kan finnas någon utsikt att få ett sådant förslag igenom; och då jag, liksom antagligen flertalet i denna kammare, önskar bringa denna viktiga fråga till en sådan lösning redan i år, som jag anser kommer att medföra de minsta rubbningarna i våra sociala och ekonomiska förhållanden, ber jag att få ansluta mig till det af herr Lundeberg framställda förslaget.

Herr Jonsson: Det torde icke vara så underligt, om man inför en fråga af sådan vikt som denna önskar gifva sin mening offentligt till känna, och jag har försökt att af de motiv, som af åtskilliga talare anförts för det yrkande, hvartill jag vill ansluta mig, undersöka, om jag icke helt skulle kunna instämma i någon af dessa talares motiv. Men det är så, när man skall motivera en mening, att en del af

dessas motiv gillas af den ene, en annan del af samma motiv slår an på den andre, och så finnes det slutligen en del, som en tredje omöjligan kan förena sig uti. Ungefär så har det gått för mig, när jag undersökt, om jag skulle kunna förena mig med någon af de föregående talarne. Därför anser äfven jag mig böra yttra några ord för motivering af den mening, jag kommer att biträda.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Frågan om, huruvida stora valkretsar eller små valkretsar äro lämpligast, när man vill genomföra en lika representationsrätt för land och stad, synes mig vara så enkel på grund af de utredningar, som i detta afseende verkstälts dels af motionärerna och dels af utskottet, att ingen tvekan bör råda därom, att om man vill hafva en lika representationsrätt, något så när likformigt fördelad mellan de olika valkretsarne, finnes det ingen annan väg att gå än att välja det af Kungl. Maj:t här framlagda förslaget.

Mycket sämre te sig förhållandena, om man söker dela upp valkretsarne särskildt för städerna och särskildt för landet. Det förslag till indelning, som utskottet försökt sig på, har redan af föregående talare bedömts till sin rätta halt. Svarigheterna äro för stora. De kunna icke öfvervinnas, och man kommer ingenstädes med dessa geografiska valkretsar.

Icke mycket bättre synes det mig hafva lyckats för de motionärer inom Andra Kammaren, som försökt sig på att bilda enmansvalkretsar, till största delen med skilda valkretsar för landet och för städerna, i några fall sammanslagna. Man kommer i detta förslag till sådana egenomligheter, som att den ena staden får nästan tredubbel representationsrätt mot den andra, under det att man har för afsikt att genomföra likformighet i afseende å representationsrätten.

Det är gifvet, att alla de försök, man gör att få en bra indelning i enmansvalkretsar, blir en ytterst vanskligh sak, som ingen lär kunna komma till rätta med utan att ett sådant försök lämnar rum för grundade anmärkningar.

Det står således klart för mig, att det förslag är bäst, som har stora valkretsar — och med stora valkretsar följer af sig själf det proportionella valet. Denna valmetod erbjuder enligt mitt förmenande äfven i och för sig själf betydande förtjänster.

Först och främst däri, att det är en rättvis grund, hvarpå man bygger valsättet. Det har ingen kunnat bestrida, att icke denna metod är den enda, som någorlunda kan tillfredställa det anspråk, att de olika meningarna skola vid valet komma till sin rätt; och att det, att rättvisans grundsatser i fråga om valsättet vinna tillämpning, icke är att förakta, utan säkert har en betydande inverkan på nationens lif i tidernas längd, det vågar jag tro bör vara en tämligen gifven sak. Jag står således, som jag redan sagt, aldeles gifvet och bestämdt på standpunkten af proportionella val med ungefärligen den valkretsindelning, som af Kungl. Maj:t och af kommittén förslagsvis framlagts till Riksdagens påseende.

När jag nu går att beröra en detalj i 17 §, som af justitieministern här på förmiddagen kritiserats — sasom mig synes med ganska stor rätt — nämligen den detaljen, att för utöfvande af valrätt skulle erfordras direkt skattskyldighet till staten, så får jag förklara de skäl,

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

som förmått mig att kunna vara med på detta tillägg, ehuru det principiellt är svagare än Kungl. Maj:ts förslag. Det är nämligen så, att man alldeles gifvet på förhand kan tänka sig, att åtskilliga af de valmän, som fått sig påförd direkt skatt till staten för fastighet eller för inkomst, kunna genom vidriga öden, genom sjukdom eller genom andra oförvållade omständigheter, komma i den ställning, att de för något af de tre åren icke kunnat fullgöra denna sin betalningsskyldighet. Följden af detta blir då, att oförvitliga personer, som kanske i årtionden kunnat erlægga dylika skatter till staten, på grund af ödets skickelse mista sin valrätt, utan att det synes mig möjligt att med den formulering, som mom. c) fått i denna paragraf, kunna förekomma en sådan olägenhet. Huru skulle det då taga sig ut, om vid sidan af sådana personer andra personer, som icke erlægga mantalspenningar — det kan vara sådana, som på grund af lättja eller af andra orsaker befinna sig i själfvållad fattigdom, så att vederbörande befriat dem från erläggande af mantalspenningar — likväl skulle få bibehålla sin rösträtt, under det att de förstämde, som bjudit till så mycket de förmått för att uppfylla sina skyldigheter mot samhället, skulle mista sin rösträtt? Hvad skulle man då svara på anmärkningar i ett sådant fall från deras sida, som varit skattskyldiga för inkomst, men icke kunnat fullgöra skattskyldigheten? Jag tror, att man skulle stå svarslös; och detta visar enligt mitt förmenande en minst lika stor svaghet i Kungl. Maj:ts förslag, som det från annan synpunkt kan sägas, att det af herr Billing formulerade kan erbjuda. Då synes det mig vara en opportunitetsfråga, hvilketdera förslaget man skall taga. Måne det då icke kan vara lika godt att taga det förslag, som gör något större inskränkning i fråga om valrätten, emedan man ju mycket lätt, om det efter några år, sedan de nya grundlagsbestämmelserna kommit i tillämpning, visar sig, att man utan fara kan taga bort dessa bestämmelser i förening med t. ex. någon ändring i mom. c), kan sträcka ut rösträtten något längre. Ty detta är en mindre vansklighets sak än att nu taga ett steg, som är något för långt och att sedan försöka en återgång. Det är alltid farligare att taga för stora steg i lagstiftningsväg än att gå framåt med försiktighet. Det senare är lätt att afhjälpa, det förra är svårare.

Jag har föreställt mig, att därest mom. c) i § 17 icke erhållit den lydelse, som det har fått, utan man i stället tagit den formulering, som finnes i våra kommunallagar, där det heter, att ingen har rösträtt, som häftar för kommunalutskylder, hade man haft den möjligheten att, när en person, som varit taxerad, genom sjukdom eller annat olycksöde blifvit urståndsatt att fullgöra sin skatteplikt, genom afkortning bereda honom rösträtt. Men sådant nu momentet lyder, synes det mig vara alldeles omöjligt att kunna tillgripa denna utväg, och ergo står man inför det svåra problemet, att oegentligheter måste blifva följden vid en jämförelse mellan detta fall och den vandrande gesällen eller hvad han nu kan vara, som skulle hafva rösträtt utan att hafva någon skattskyldighet till stat eller kommun.

Så, som frågan nu ligger, är det gifvet, att några detaljerade ändringsförslag icke lämpligen böra framställas, utan man har att hålla sig till det af de föreliggande förslagen, som man tror hafva de bästa

utsikterna att vinna Riksdagens bifall. Jag tror för min del, att det af herr Billing framlagda förslaget just är det, som har de största utsikterna för sig.

Här har af herr vice talmannen framlagts ett annat förslag, däri man med röstreformen sammanknutit en förändring i sättet för afgörandet af frågor om inkomstskatt i olika kvalifikationer, såsom skatteskala, olika skattesatser för olika arter af inkomst etc., och det har från hans och åtskilliga andras sida framhållits, huru viktigt och nödvändigt det skulle vara, att denna kammare i samband med antagandet af ett förslag till ändring af rösträtten borde låta detta förslag göra sällskap. Man har fått höra målningar göras af sådan beskaffenhet i samband med denna fråga, att man rent af kan förväna sig, huru vårt land hittills har kunnat komma ifrån de faror, som utmålats i afseende på sättet för afgörandet af anslags- och bevillningsfrågor. När jag tänker på talarens på västmanlandsbänken målningar, om huru skatterna i olika länder hafva vuxit och några från andra håll framdragna exempel på samma sak, ber jag att få fråga kammaren: har man från Andra Kammaren sett något tecken till eller exempel på att den sökt öka statsutgifterna på sådant sätt, att ökade skatter i högre grad, än denna kammare har velat, ha blifvit en följd häraf? Ty utgifternas storlek måste väl alltid blifva bestämmande för skatternas storlek, och har man ingen farhåga för att Andra Kammaren hädanefter skulle i särdeles högre grad än hittills vilja beträda den väg, som leder till ökade skatter, så förstår jag sannerligen icke, hvarför man just nu så starkt kommit underfund med denna fara. Väl kan det vara möjligt, att en total förändring af Andra Kammarens sammansättning i den riktning, att de förhärskande elementen utgjordes af personer, som hyllade socialistiskt demokratiska tendenser, skulle kunna verka därhän, att kammaren försökte att till fördel för arbetsklassen, för de lägst stående i samhället beskatta staten i någon mån. Den faran kan man visserligen tänka sig, om kammaren blefve så radikal i tänkesätt, som jag här nu förutsatt. Men hafva vi verkligen skäl att frukta, att Andra Kammaren skulle blifva så beskaffad, om man här antog Kungl. Maj:ts förslag med eller utan den ändring, som herr Billing däri infört? Vill man icke tro på, att ett proportionellt valsätt skulle i ganska afsevärd grad bevara Andra Kammarens nuvarande karaktär, att däri olika meningsskiftningar skulle komma att göra sig gällande och att öfver hufvud taget ett sundt förstånd skulle finnas hos Andra Kammaren, så att den icke skulle gripa till skatteåtgärder af så våldsam beskaffenhet, att man ödelägger de näringar, hvaraf dessa arbetare själfva skola lefva? Kan man verkligen tro på, att faran i det fallet kan vara så särdeles stor? Jag tror för min del icke, att så skulle blifva fallet med den rösträttsreform, som nu är fråga om att antaga. En annan fråga kunde det vara, om Riksdagen en vacker dag skulle nödgas godkänna ett system med majoritetsval i enmansvalkretsar. Då kunde det hända, att det sunda förståndet icke skulle komma att göra sig gällande i Andra Kammaren i lika hög grad som efter en reform sådan som denna. Men låtom oss till tider, då detta på allvar ifrågasattes, spara med att söka sätta en tumskruf af den beskaffenhet på Andra Kammaren, att den kammaren omöjligen kan vilja godkänna

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

den. Jag har, tror jag, tillräckligt länge varit ledamot af Andra Kammaren för att känna de tendenser och tankar, som i detta fall där göra sig gällande, och jag vågar försäkra herrarne, att om detta ställes såsom ett villkor för denna rösträttsreform, så skall aldrig Andra Kammaren låta förmå sig att ingå på ett sådant förslag. Må vara, att detta förslag i och för sig har åtskilligt berättigadt, men låt det komma fristående och icke som ett villkor, ett fastslaget villkor, hvarpå alla agitatorer mycket kraftigt skulle hänga upp sig för att förhindra antagandet af ett förslag, som likväl denna Riksdag skulle kunna förklara hvilande. Det är icke nog med att vara angelägen om att i dag eller i morgon få rösträttsförslaget förklaradt hvilande, det gäller lika mycket, att man icke går till väga på sådant sätt, att man bereder vapen i händerna på den stora mängd, som alls icke är nöjd med ett förslag af denna beskaffenhet, för att få det förkastadt vid nästkommande riksdagsperiod.

Denna Riksdag kan i sin historia inskrifva, att den har genomfört rätt betydelsefulla reformer. Vi hafva lyckats lösa den viktiga läroverksfrågan, som i årtionden stått på dagordningen. Vi hafva lagt grunderna till stora möjligheter för beredande af egna hem. Jag skulle önska, att kammaren, när den nu kanske sista gången samlats till riksdag i detta hus, ville lägga en grund så beskaffad, att ett antagande vid en kommande riksdagsperiod skulle inviga en lugn utvecklingstid inom vårt land, tillfredsställa alla berättigade kraf och befästa kammarens anseende för en lång framtid. Jag anhåller därför, att kammaren vid afgifvande af sitt votum i sinom tid ville behärta denna önskan.

Jag anhåller att få instämma i biskop Billings yrkande.

Friherre Palmstierna: Ser man på sid. 36 af konstitutionsutskottets utlåtande, finnas där återgifna åtskilliga skäl, som af justitieministern anförts för den föreslagna reformen. Han säger där, att det synes honom rättvist, att alla de, som utgöra nyttiga beståndsdelar af samhället, utföra sin del af dess arbete och bära sin del af dess bördor, jämväl äga rätt att blifva delaktiga af inflytande på landets lagstiftning. Därutinnan är jag med herr departementschefen fullkomligt ense. Men han stannar icke därvid, utan säger äfven, att det synes honom rättvist, att alla män få *i lika mån* inverka på valen. Jag kan icke förstå den rättvisan. Jag kan nämligen icke inse rättvisan i, att en ung, obildad arbetare, som endast svarar för sig själf, skall ha lika stort inflytande på valen till landets lagstiftande församling, som den i dessa värf särskildt bildade, som den erfarne mannen, som den, hvilken drifver en verksamhet, hvaraf tusendens ekonomiska existens beror. Jag inser, som sagdt, icke rättvisan i, att alla dessa skola hafva lika inflytande på valen. Att de alla skola hafva sin del af inflytande, anser jag rättvist; men däraf behöfver icke följa, att de alla skola hafva lika inflytande. Följden däraf måste blifva eller lärer åtminstone efter all sannolikhet blifva ett massvälde — att de 80--90 procenten af valmännen bestämma allt.

Herr departementschefen anför vidare å samma sida, att det bör finnas en motvikt mot den allmänna rösträtten för att förekomma makt-

missbruk; och han meddelar, att i flera länder, där man infört allmän rösträtt, man sökt genom särskilda anordningar förebygga dess missbrukande. Vidare nämner han, att det ofta framhållits, att den allmänna rösträtten kan skapa ett massvälde, som ställer sina intressen uteslutande i förgrunden och bringar särskildt den ekonomiska utvecklingen i fara. Dessa invändningar anser departementschefen dock förtjäna föga afseende; det är icke massan, som direkt bestämmer, utan dess ombud, och att den allmänna rösträtten skulle vara samhällsfarlig, har icke bekräftats af erfarenheten från andra länder. För min del tror jag dock, att den, som studerar senare tiders historia, särskildt i Frankrike, kommer till ett helt annat resultat.

För att söka visa, om hvilken kolossal maktförskjutning det här är fråga, tillåter jag mig nämna, att om jag skiljer emellan sådana, som ha mindre inkomst än 1,000 kronor, å ena sidan, och dem, som ha 1,000 kronor eller mera, å den andra, så utgöra dessa senare nu nära hälften af valmännen till Andra Kammaren, men genom tillkomsten af de nya 600,000 valmännen sjunker deras antal till en siffra af $\frac{1}{6}$. Det vill säga: om de proportionella valen verkade fullkomligt korrekt, skulle minoriteten bli blott $\frac{1}{6}$ af Andra Kammaren. Men dessutom vet man, att såväl vid valen till kammaren som sedan inom kammaren majoriteten alltid utöfvar en viss sugning på minoriteten. Denna sjättedel af valmännen får nu emellertid betala $\frac{5}{6}$ af de direkta skatterna; och denna sjättedel torde på Sveriges utveckling öfva lika stort inflytande som de öfriga fem sjättedelarna tillhoppa. Men dessa fem sjättedelar af valmännen, som ha mindre årlig inkomst än 1,000 kronor — det vill säga mindre, än hvad en skicklig arbetare numera i regel fordrar — de ha naturligtvis sina särskilda intressen och komma nog, liksom andra alltför starka majoriteter, att omhulda dessa intressen och framdraga, äfven de, åtskilliga »sekelgamla orättvisor». Då är frågan — ty alla rösträttsfrågor blifva slutligen egentligen maktfrågor — om det är klokt att utlämna så godt som all makten till denna nya valmanskår, hvaraf två tredjedelar äro kroppsarbetare i annans tjänst. Det är personer, hvilka icke såsom våra hemmansägare fått en politisk uppfostran sedan århundraden under arbete i kommuner, landsting och nämnder — det är personer, hvilka icke hafva annan politisk träning, än de fått i sina fackföreningar, där de lära sig vägen till frihet genom tvång.

Detta skulle emellertid kunnat hjälpas genom införande af en graderad röstskala, hvilken Första Kammaren också satte på sitt program. Om man tänker sig, att personer med mindre inkomst än 1,000 kronor finge en röst, personer med inkomst af 1,000—2,000 kronor två röster och personer med högre inkomst än 2,000 kronor tre röster, så skulle de, som äga en inkomst af 1,000 kronor och däröfver, komma att besätta åtminstone en tredjedel af Andra Kammaren. De skulle således bilda visst icke majoritet, men en aktningvärd minoritet.

Departementschefen affärdar emellertid den graderade skalan helt kort; han finner den ur rättvisans synpunkt icke tillfredsställande. Utomlands hafva likväl äfven anordningar med en sådan skala försökts till minskande af farorna för ett massvälde. Medan man i sådant hänseende infört i England och Holland census af olika höjder, i Italien

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

och Spanien kraf på en viss bildningsgrad, har man på andra ställen försökt sig på graderad skala af olika typer, klassval och dylikt. Det finnes nästan icke något land, där man ej sökt skaffa sig hvad man kallar garantier. Det enda land, där man har den rena allmänna rösträtten utan garantier är Frankrike; och resultaten där torde ej mana till efterföljd.

Frågan blir då: hvilka garantier bjuder man här? Den fullgjorda värnplikten är då ej något att tala om, ty värnpliktskrafvet måste fyllas, vare sig det ges rösträtt eller icke. Skatteplikten gäller för det första icke mer än en tiondedel; och dessutom bör det väl vara en naturlig sak, att den, som skall öfva inflytande på lagstiftningen, börjar med att själf lyda landets lagar. Återstå således de proportionella valen. Jag tror visst, att vid allmän rösträtt proportionella val äro nödvändiga och ge något mera trygghet än majoritetsval i enmanskretsar; men ju mindre minoriteten är — såsom om den går ned till $\frac{1}{6}$ eller mindre — dess mindre korrekt komma de proportionella valen att verka, och dess mera nödvändigt blir det att göra valkretsarna stora. Man kan dock ej dölja för sig, att de proportionella valen medföra många olägenheter; förutom ett högst betydligt skrifveri, medföra de ett partivalde utan återvändo, och då gå de själfständiga riksdagsmännen bort, som ej gärna underkasta sig partityranni. Partihöfdingen vill ej ha dem återvalda, utan säger: den, som vill upp på min lista, skall lyda. Man har sett, huru det gick vid valrättsreformerna i England; där funnos framstående liberala politici, som arbetat för dessa reformer i många år, men så snart saken var genomförd, ströks de bort, ty de lydte ej ledaren.

Vidare får pressen ett större inflytande, än som är nödigt; och de, som blifva undertryckta, det är de så kallade »stilla i landena», hvilka dock torde vara landets kärna.

Sedan jag sålunda framhållit de skuggsidor, jag anser förslagen erbjuda, skulle den logiska följden väl vara, att jag yrkade afslag. Då jag emellertid icke kommer att det göra, ber jag att i korthet få redogöra för skälen därtill.

År 1902 röstade jag för det förslag i ämnet, som då i anledning af Kungl. Maj:ts proposition framlades af konstitutionsutskottet. Detta förslag lyckades icke vinna kammarens bifall, utan aflät kammaren i stället en skrifvelse till Kungl. Maj:t, i hvilken skrifvelse framhölls, att man borde försöka med allmän rösträtt och proportionella val, men äfven talades om den graderade skalan. Denna har emellertid ej kommit med, utan Kungl. Maj:t har tagit blott allmän rösträtt och proportionella val; och där stå vi nu.

Nu kan man säga: om man icke tycker om dessa förslag, om man är rädd för den stora maktförskjutning, som de medföra, och rädd för att de skola lända fäderneslandet till skada, hvarför afslår man ej då alltsamman? Jo, om man afslår, så kommer ju saken igen; och ett sämre förslag kunna vi få — ett, där skatteplikten är borta och mycket annat försämradt — men jag vill fråga: kan man egentligen hoppas på att få ett bättre förslag? Nu skulle regeringen naturligtvis kunnat lägga fram ett förslag med graderad skala eller andra dylika från utlandet hämtade anordningar för att minska farorna af massväldet, så

att man gått, så att säga, långsammare utför mot demokratin. Men att gå baklänges uppåt igen, det går icke. Således, ansvaret för hvad som skett, är ju regeringens; men jag tror icke, att man härefter kan vänta eller hoppas på något bättre förslag. Och därför anser jag det vara skäl att nu afgöra frågan.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Då hafva herr vice talmannen och andra ledamöter af denna kammare framlagt en motion, som afser att med rösträttsfrågan sammanbinda en ändring af gällande bestämmelser om föremålet för gemensamma voteringar. Detta är nog en sak, som litet hvar skulle önska se genomförd; men dels kan jag ej inse, att den frågan sammanhör med rösträtten, och dels har detta förslag efter min mening icke någon utsikt att gå igenom i Andra Kammaren, hvarför dess antagande här är liktydigt med ett afslag i rösträttsfrågan. Och om man också tänker sig, att det förslaget kunde gå igenom i Andra Kammarerna år 1904, så går det med säkerhet icke igenom år 1906, ty de, som nu rösta för att sätta ned Andra Kammarens makt, blifva säkert icke återvalda.

Hvad utskottets förslag beträffar, så har utskottet sökt skilja på stad och land. Här har redan framhållits, att det förslag till valkretsindelning, som på den grundvalen uppgjorts af utskottet, icke ser vidare uppmuntrande ut. Frågan är nu: är det fördelaktigt att fortfarande skilja på stad och land? Landsbygden omfattar ju redan nu så många industrisamhällen, municipalsamhällen o. s. v., där det råder en stark blandning af konservativa och liberala. Dessutom, då man hittills talat om landsbygdens befolkning, har man tänkt på hemmansägarna; men nu är det ej fråga om dem allena, utan om hemmansägare och deras arbetare, hvilka sistnämnda äro många fler än hemmansägarna. Städerna, lämnade för sig, bli alltid behärskade af de lägre klasserna; men i en valkrets, där stad och land rösta samman, kan det finnas så många konservativa, att man får in en eller annan representant för dem.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med de af herr Billing däri påyrkade ändringar.

Herr Nyström, Carl: Jag hade ämnat yttra några ord om det ryktbara »villkoret», emedan jag varit en bland de reservanter, som uppställt detta villkor för antagande af förslaget om proportionella val och utvidgning af valrätten; men inuan jag det gör, må det dock vara mig lofgifvet att här hemställa, huruvida icke i denna rösträttssymfoni, som uppståmst här sedan förmiddagen, en något för stor roll spelas af två »ledmotiv» — det ena *skrämseln* och *hotets*, det andra *kältets* ledmotiv. *Skrämseln*, som ropar: må vi ta hvad som helst; annars få vi det sämre; låt oss för all del rädda hvad som räddas kan, ungefär som vid en eldsvåda. Likasom det icke vore sant hvad herr Fahlbeck i dag sagt och hvad jag sagt för många år tillbaka på detta runi, att det finns *moder* inom den politiska utvecklingen likaväl som i den eleganta världen. Hvad som är högsta mod i dag, är kanske glömdt i morgon. Världshistorien är full af profetior, som siat, att utvecklingen oemotståndligt går i den eller den riktningen, vanligen mot något sämre, och så har hela rörelsen stannat af eller gått i annan, kanske motsatt

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

riktning. Hvad som alltså är eller kan vara en modesak, bör betraktas med större lugn, än hvad de nervösa herrar tro, som upprepa dessa profetior och hota med kommande olyckor.

Än värre är det med *kältet*, som om och om igen framgnäller sin ynkliga kantilena, som lyder: »nu har denna fråga så länge stått på dagordningen att nu måste den afgöras» — och då naturligtvis i den riktning, som de ideliga upprepningarna anvisa. Likasom detta vore ett skäl! Då jag hör detta kält, kommer jag att tänka på hvad min lärofader Boström en gång lärde mig. Han sade helt enkelt: »min vän, om en oriktig sak upprepas många gånger, blir den icke därigenom någon klok sak. Nej! Den blir blott en mängdubblad dumhet». Så är det också med kältet, med den famösa frasen, att frågan »stått så länge på dagordningen etc.». *Kältet* förtjänar icke stort mera afseende än *skrämseln*.

Det är för öfrigt icke alldeles utan ansvar eller fara att, såsom nu sker, oupphörligt skrämma med hvad som komma kan eller kälta på att låta folk få sin vilja fram. Med antagande af ett sådant förfarande gör man helt enkelt *agitationen* för framtiden suverän. Och detta kan väl ej vara fördelaktigt. Om vi oupphörligt tala om de farliga verkningarna af ett afslag eller uppskof, om vi oupphörligt profetera, att om agitationen får hålla i, så stryker bland annat kanske hela Första Kammaren — ja, då komma dessa feghetens uttryck att blifva ett gifvande på hand åt motståndarne, att om de bara hålla i sig, så går det nog. De komma att hänvisa till denna dags förhandlingar, och det måhända med ganska ödesdiger påföljd, till hvilken vi då själfva gifvit anledning. Jag har velat uttala en liten varning mot allt detta.

Men nu skall jag komma till det så kallade »villkoret». Herrarne ha hört, att hvarenda en af dem, som här uppträdt, betygat sin kärlek till detta villkor, i främsta rummet hans excellens herr statsministern, som dock icke ansåg sig kunna upptaga eller behandla denna *välfärds-sak*, emedan den ej ingått i någon *skrifvelse*. För att han skall vårda sig om en sådan fråga, är det alltså nödvändigt, att den har formen af en *skrifvelse* — hvarför då ej säga föreskrift? — från oss; eljest kan han icke syssla därmed. Nu ha vi således fått veta, hvad det betydde, vårt olyckliga förbiseende för ett par år sedan. *De* hade den rätta förkänslan, de herrar, som då gingo här bestörta och vredo händerna och sade: här ha vi försummat oss, och huru skall det nu kunna hjälpas? Man satte i sin oro till och med i fråga att väcka en motion i saken, oaktadt blott några dagar återstodo af riksdagen. De hade den rätta förkänslan af kommande faror, men knappast trodde ens de, att förbiseendet skulle verka på sådant sätt, som vi nu af herr statsministern hört. Och detta hans yttrande visar ock, hvilket oväntadt ansvar hvilar på den kammare, där den politiska tyngdpunkten *icke* lär ligga; och det är nog, detta.

Nåväl, det är icke blott statsministern, utan äfven alla öfriga, herr Billing icke mindre än herr Walldén och herr G. A. Berg likaväl som herr Fahlbeck, som ha framhållit, att detta så kallade »villkor» är något högst nödvändigt och riksviktigt. Somliga af dem ha till och med haft syn på den dubbla faran, man vill förebygga med denna vår reservation. Det kan aldrig upprepas tillräckligt ofta. Kapitalet

kommer att skrämmas bort — se på vårt grannland — och industrien kommer att ödeläggas, det är faran n:o 1. Faran n:o 2 är den skruf, som den faktiska makten öfver finanserna innebär och som är mäktig att drifva igenom *hvilka politiska åtgärder som helst*. Det är ett axiom, att i längden kan icke ens det kraftigaste och förståndigaste styrelsesystem stå emot den brutala skattepressen; den framdrifver hvad som helst.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Vår politiska handlingsfrihet upphäfd, vårt kapital borta och vår industri ruinerad — detta skulle vara följderna af Kungl. Maj:ts förslag utan »villkoret»; och dessa ödesdigra påföljder vill man naturligtvis med all makt förebygga. Men, säger man, visst är det nödvändigt att tillse detta och att få den där ändringen vidtagen, men *bara inte nu*, ty nu skulle det vara något ytterst inoportunt. Ja, jag undrar, om detta är så rätt resonerad. Jag tror icke, att det här kan bli fråga om valet af tidpunkt för att få in denna ändring, utan nu är den *enda* tidpunkten, då målet skulle kunna vinnas. En tröst finnes, förstås. Herr Billing har sagt, att han med hvar dag, som går, blir mera konservativ. Naturligtvis är det då vår önskan, att han må lefva i 100 år; och vid den tiden har han möjligen hunnit till den grad af konservatism, att vi kunna räkna på hans mäktiga stöd; men då är det kanske litet för sent att komma fram med förslaget.

Herr Walldén har en annan tröst att erbjuda, om jag uppfattat honom riktigt. Han sade ungefär så: låt den här bedröfliga skattepressen komma; då den börjar klämma för hårdt på kapitalisternas och industriidkarnes skuldror, hvad göra de då? — jo, de axla sig och kasta af bördorna; och det skulle de andra nöja sig med. Jag tror, att det blir alldeles tvärtom. Då den blifvande majoriteten fått smak på sötman af den anordningen att låta statens skattebördor bäras af alla andra än dem själfva, lär det bli ganska svårt att förmå dem att afsäga sig en sådan behaglig existens. Jag hemställer till herrarne, hvilket är sannolikare: att de belastade göra sig fria, eller att de maktägande behålla sin makt? Jag tror, att det sista är mest sannolikt.

På tal om detta vill jag emellertid säga, att jag hört mig litet för med dem, som ansetts hafva *särskild* insikt i de proportionella valens hemligheter, och kort och godt frågat dem: Ni, som mera än de flesta ha studerat saken, kan ni säga, huru många af våra meningsfränder vid det proportionella valsättet komma in i Andra Kammaren? Ja, oaktadt de forskat hvar och en på sin ort, ha svaren varit märkvärdigt växlande; några säga 14, en annan 42 — synes vara en skarp räknare han, som så noga kunnat precisera talet — och andra slutligen 50. Näväl, mina herrar, nu är det egendomliga, att vare sig den ena eller andra blir sannspådd, vare sig siffran blir 14, 42 eller 50, så är allt detta absolut lika med noll — hela graderingen har icke det ringaste värde. Och hvarför? Jo, emedan vid en gemensam votering resultatet alltid är *ogradertadt*; det heter ett enkelt ja eller nej, och majoritetens ja eller nej är lika kraftigt mot en stor som mot en liten minoritet. Hela denna serie från 14 till 50 är då likvärdig med noll, och nederlaget gifvet. Hvar börjar möjligheten för eller utsikten till seger i de gemensamma voteringarna för sådana åsikter och grundsatser, som kunna antagas äfven i framtiden blifva förhärskande i denna kammare?

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Ja, ungefär vid 60; men ganska få ha varit nog sangviniska att tro på en så pass hög siffra, som dock är den minsta nödvändiga vid de gemensamma voteringarna, om dessa skola blifva i någon mån betryggande. Äfven denna siffra förutsätter dock en oerhörd och nästan oantaglig enighet inom Första Kammaren, likasom ock ett hälsotillstånd, som icke riktigt står tillsammans med den höga medelåldern inom denna församling. Så gynnsamma omständigheter kräfas dock för att någorlunda betrygga utgången i den riktning man vill och för att förekomma alla de olyckor, som här förespåtts. Herr Billing har sagt: dessa faror komma icke, och för att bevisa det pekade han på Andra Kammarens *nuvarande* sammansättning. Han glömde, att då vi tala om de framtida farorna, tala vi om en mycket längre åt vänster förskjutet Andra Kammare; därför gäller icke den erfarne politikerns bevisföring, ty han talar om en sak och vi om en annan.

Men, mina herrar, jag behöfver icke försvara reservationen. Icke behöfver nu och här *det* försvaras, som för kort tid sedan enhälligt antagits i denna kammare och som fått mellan 70 och 80 röster i Andra Kammaren. *Innehörden* i reservationen behöfver och skall alltså icke jag försvara. Kammaren står naturligtvis själf för sitt fattade beslut. Ej heller behöfver valet af tidpunkt försvaras, ty, som sagdt, det finnes ingen annan — nu eller aldrig, så framt ej någon tror, att, sedan den allmänna rösträtten väl är införd utan denna garanti, Riksdagen kommer att i ett anfall af festlynne — jag vet icke när, om ett årtionde eller så — antaga detta förslag allt oakadt.

Nej, ett antagande kommer icke att ske annat än under den *nuvarande* konjunkturen; och därför ligger det sådan nödvändighet på, att vi stå fasta i denna punkt. Vi ha för resten, mina herrar, i dag hört från statsrådsbänken en i mitt tycke afskräckande skildring af de följder, som uppstå, då Första Kammaren icke visar en fast hållning. För min del har jag gjort mig den undervisningen till godo. Jag yrkar bifall till reservationen.

Friherre Klingspor: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är gifvet, att, när det är fråga om en sådan viktig förändring som denna, man söker att så mycket som möjligt granska de verkningar, den skulle komma att hafva. Inom landtmannakretsar hafva vi, på grund af den kungl. propositionens statistiska siffror rörande den nya valmanskåren, sådan den föreslagits, gjort en beräkning, huru resultatet skulle, med den sannolikhet man kan vinna, i verkligheten utfalla vid en fördelning efter den proportion, som är gifven mellan de olika valmansgrupperna. I den nyssnämnda statistiken äro valmännen uppdelade på 27 olika klasser, men hvar och en kan tänka sig, att så många klasser omöjligen kunna få plats, när fråga är om ett proportionellt val, ty det finnes ju ingen valkrets, som skulle få så många representanter. Således måste dessa klasser sammanföras till ett mindre antal, för att det skall kunna tänkas, att de få uppställa kandidater.

Af de tabeller, som jag här har och som äro för kammaren tillgängliga, synes det, huru detta antal af 1,154,739 valmän, som enligt det kungl. förslaget skulle komma att utgöra valmanskåren, fördelar sig på olika grupper. I den första tabellen är gruppernas antal 10.

Nederst på sidan återfinnes en jämförelse mellan möjligheterna för dessa grupper att uppställa kandidater, å ena sidan, om hela riket vore en enda valkrets, och, å andra sidan, enligt den af Kungl. Maj:t föreslagna valkretsindelningen. Sådana sammanställningar hafva gjorts under olika förutsättningar. I den första tabellen är, som sagdt, gruppernas antal 10; i den andra hafva valmännen sammanförts till 5 grupper och i den sista tabellen till 3 grupper, hvilket är det minsta, som kan komma i fråga vid tillämpning af ett proportionellt valsätt. Jag vill nu icke upptaga kammarens tid med att specificera dessa siffror, men jag skall be att i sammandrag få framföra beräkningens resultat.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Ett profval enligt tab. I visar, att de 6 mindre grupperna: fiskare, fabriks- och handverksidkare, handlande och bokhållare, tjänstemän, militär, lärare och läkare med en sammanlagd styrka af 199,592 valmän ej erhålla mer än 5 representanter eller knappt $\frac{1}{7}$ af de 37, som rätteligen bort dem tillkomma.

Undantager man Stockholm och Göteborg, bli Sveriges borgerskap, städernas öfriga innebyggare utom arbetarne samt alla fabrikanter, handverkare och tjänstemän på landet orepresenterade, ifall de i sina egna grupper välja enligt det proportionella valsättets metod och mening.

Om de ej vilja bortkasta sina röster, måste de därför slå sig tillsammans i en grupp eller sluta sig till en annan större grupp.

Tab. II anger utgången af ett val, hvori fem grupper deltaga. Därvid faller genast i ögonen, att de två arbetargrupperna: torpare och landtarbetare tillsammans få 9 representanter mindre, än de rätteligen bort ha efter sitt antal.

Genom sammanslagning med den stora fabriksarbetargruppen bortfaller denna förlust.

Tab. III ådagalägger utgången af ett val efter denna sammanslagning. Endast 3 grupper deltaga nu i valet, men ännu vid en så långt gående sammanslagning af grupper förlora bönderna 2 representanter och de förenade stadsborna, utom arbetarna, 8 representanter i Andra Kammarerna till den stora arbetaregruppen, hvars representantantal härigenom stiger från 138 till 148, medan stadsbornas representanter stanna vid 22 och böndernas vid sextioalet.

Tager man i beräkning den kända svårigheten för bönderna att samlas vid ett val, torde säkerligen de få sin siffra betydligt nedsatt, så mycket mer som i många valkretsar den öfvervägande mängden af småbönder ej torde förena sig om de mer representativa böndernas kandidat.

Det ringa antalet utaf af bönder och stadsbor valda representanter, som icke sluter sig till arbetarepartiet, kan mot en kompakt arbetar-majoritet lika litet inverka på Andra Kammarernas beslut som, i förening med Första Kammarernas majoritet, på de gemensamma omröstningarna. Vid en jämförelse mellan de tre af Kungl. Maj:t, samlingspartiet och herr Brantings framställda förslagen blir det verkliga resultatet sålunda ungefär enahanda, nämligen: att två af de tre stora folkgrupperna beröfvas allt inflytande såväl på Andra Kammarernas beslut som på de gemensamma omröstningarna i Riksdagen.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Därigenom kommer hvarken Andra Kammaren att representera folket i sin helhet, ej heller Riksdagen att representera svenska folket. Dessutom låter sig landtmannens åstundan att behålla särskild valkretsindelning för land och stad ej förenas med det proportionella valsättet.

Den rättvisa, man trott sig vinna genom det proportionella valsättet, vänder sig sålunda till en uppenbar rättskränkning.

Erfarenheten från vårt representationsskicks första skeden, då bönderna hade absolut majoritet inom Andra Kammaren, ådagalade, att ett klasspolitiskt jämviktsläge inom Andra Kammaren är ett nödvändigt villkor för att Riksdagen öfver hufvud skall kunna funktionera på ett tillfredsställande sätt. Om nu all makten inom Andra Kammarne lägges i händerna på arbetarne, blefve rubbningen än allvarsamare, då Riksdagen härigenom komme under arbetareorganisationens despotiska välde.

Detta är de teoretiska resultat af den proportionella valmetodens tillämpning, som man kan för sig uppställa.

När vi nu för en stund sedan af hans excellens herr statsministern hörde, att den politiska tyngdpunkten ligger hos Andra Kammaren, så kan man ju icke annat än förundra sig öfver, att hans excellens herr statsministern icke tvekat att framlägga ett förslag, som helt och hållet förändrar Andra Kammarens valmanskår. Vi veta ju, att enligt detta förslag det blir tre gånger så många valmän som vi nu hafva; således kommer naturligtvis den nya valmanskåren, som står vida under den nuvarande i intelligens och kunskaper, att få det afgörande inflytandet. När man nu besinnar, att det i synnerhet är på landsbygden, som resultatet af valmanskårens ökning kommer att göra sig gällande, så skulle man väl med erkännande af vårt folks mogenhet och utveckling, hvarom hans excellens herr statsministern också talade, kunna tänka sig, att detta resultat icke blefve så farligt, om folket finge i lugn och ro utveckla sig utan alltför mycken hjälp från välvilliga håll. Jag tror emellertid, att mängden af dem, som på landet skulle få valrätt till Andra Kammaren, tillhör den kategori, som alls icke anser, att denna valrätt är för dem något behof eller något särskildt eftersträfvansvärdt. Alla dessa torpare, statare och öfriga landtarbetare, som hafva sin verksamhet på spridda håll och icke äro sammanförda till en punkt, torde knappast anse sig hafva tid att offra för mycket för att följa med de politiska frågorna. Jag tror, att de känna sig tryggare, om dessa frågor ligga i händerna på dem, som hittills varit deras ledare och deras försyn, nämligen deras arbetsgifvare. Åtminstone har på landsbygden icke yppat sig något, som gifvit vid handen, att dessa arbetare skulle anse det vara så synnerligen önskvärdt att kastas in i politiska strider. Skulle här tillämpas den proportionella valmetoden, blefve det ju så, att i de flesta fall dessa valmän, om de ville offra den erforderliga tiden, ginge till valurnan för att rösta på personer, som de icke kände och med hvilka de icke kommit i beröring. Ty vi kunna väl förstå, att till och med för den stora mängden af småbönder det i allmänhet kommer att blifva fullkomligt främmande namn, för hvilka de vid valtillfället hade att bestämma sig, och uppenbarligen kommer detta att i ännu högre grad gälla om mängden af de nya valmännen. När det icke är fråga

om att välja någon, som bor inom samma socken eller härad, stå de fullkomligt utan ledning i fråga om att bilda sig en uppfattning om hvem de skola välja.

Det finnes en sak, som ligger ganska nära till hands, och det är de rörelser, som närmast hafva afseende på dessa personer, nämligen de religiösa rörelserna och nykterhetsrörelserna. Som bekant, finnes en hel del kringresande personer, som uppträda såsom folktalare och af hvilka ju många kunna vara mycket respektabla. Då emellertid dessa personer troligtvis skulle vara de, som mest vore kända af de nya valmännen, vore det naturligtvis icke otänkbart, att, då dessa valmän skulle börja att begagna sig af sin nyvunna rätt, de i främsta rummet skulle söka att till representanter få dem, som de på detta sätt hade någon reda på. Men jag tviflar på att Riksdagen skulle vinna något därigenom, att dylika personer, huru personligt respektabla de än må vara, blefve utsedda till riksdagsmän. Jag tror icke, att denna kategori af folk skulle såsom lagstiftare vara bättre än de solida, stabla element af landtmän, som hittills varit vår Andra Kammares styrka.

Jag tror dessutom, att den rörelse, som skulle uppkomma bland dessa nytillträdande valmän på landsbygden, icke skulle i och för sig verka godt, ty bland dem skulle uppkomma en oro, som för närvarande är dem främmande. De skulle känna sig irriterade och tro, att det vore något, mot hvilket de skulle försvara sig, att det vore någon orätt, som vederfores dem, och att de kallades till kamp däremot, och det kan mycket väl tänkas, att vissa personer skulle på ett illvilligt och för folket själfvt skadligt sätt begagna sig af den naturligtvis svagare förmåga att kritisera, som komme att finnas bland dessa valmän. Om man ser på fabriksarbetare och eljest sådana personer, som bo i städerna eller däromkring, så hafva de ju den fördelen framför andra, att de mera följa med hvad som händer och sker. Sålunda kommer det, som jag yttrat beträffande landsbygden, icke att i samma måtto gälla om stadssambällen och kanske i öfrigt ett eller annat arbetscentrum. Hvad åter angår den största delen af det inre landet, tror jag att man i de flesta fall kan påvisa, att det, som jag har framhållit, har stöd för sig.

Om det nu vore så, att mandaten till Andra Kammaren afsåge icke tre, utan fem år, så skulle man ju kunna finna sig i denna oro och denna rörelse, och man kunde också tänka sig, att de personer, som blefve valda till riksdagsmän, skulle känna sig lugnare och tryggare, då ombytet icke komme alltför snart, men under nuvarande förhållanden anser jag det synnerligen betänkligt att sätta i gång en sådan rörelse hos alla dessa nya valmän. Allra betänkligast förefaller detta, när det är fråga om ett proportionellt valsätt, som i sig själfvt, ur teknisk synpunkt, ställer sig för dem såsom något fullkomligt främmande eller åtminstone såsom en mycket svårförståelig sak.

Nu kommer den frågan, om man icke kan tänka sig något annat sätt, hvarpå en utsträckning af rösträtten skulle kunna ske, utan att man lämnade det stora politiska inflytandet åt dessa opröfvade krafter. Man kan väl säga, att Andra Kammaren representerar två tredjedelar af den politiska makten, eftersom den till sin numerär är större än

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Första Kammaren och i öfrigt har den ställningen, att den kan utöfva ett mycket betydligt inflytande på Riksdagens hela gång. Det var väl därför, som äfven hans excellens herr statsministern talade om att den politiska tyngdpunkten ligger där. Men man bör då vara än mera mån om att, där den politiska tyngdpunkten ligger, ställa det så väl som möjligt.

Det är vidare två alldeles olika saker, att medgifva en rösträttsutvidgning och att medgifva dominerande inflytande i Riksdagen. Jag kan vara med om att medgifva en utvidgning af rösträtten för individen, men jag behöfver därför icke vara med om att gifva den nya valmanskåren uteslutande besittningsrätt till Andra Kammaren. Och det kan hvar och en, som är något betänksam, förstå, att det är två mycket olika saker och att konsekvenserna af dessa båda saker tillsammans blifva något helt annat än blott en rättvisa åt individen i afseende å rätt för honom att deltaga i behandlingen af de politiska spörsmålen. Om man därför tänkte sig, att en uppdelning af valmännen skedde ur den synpunkten, att icke hela Andra Kammaren lämnades till denna nya valmanskår, så skulle ju därur kunna framkonstrueras ett förhållande, hvilket icke förorsakade så stor omhvälfning, som eljest utan tvifvel skulle komma att inträda. Jag har för min del tänkt mig, att en dylik konstruktion skulle kunna ske ungefär på det sätt, som är angifvet å det papper, jag här håller i handen och hvilket jag skall be att få uppläsa för att därigenom tydliggöra min mening.

»För att vid utsträckt rösträtt till Riksdagens Andra Kammare i någon mån betrygga det klasspolitiska jämviktsläget och äfven upprätthålla skillnaden emellan stad och land vid valen synes det vara den på en gång enklaste och bästa utvägen att genom en indelning af valmännen i två grupper låta den nya valmanskåren få en *bestämdt angifven* andel i den representativa makten.

Ena gruppen må då utgöras af de utan anmaning deklara-tions-skyldige, »d. d. s. sådana, som hafva minst 1,000 kronor i inkomst af kapital eller 2,000 kronor i inkomst af arbete; uttrycket »deklara-tions-skyldige» begagnas här endast för att angifva hvad afsikten för närvarande är —» samt de fastighetsägare och arrendatorsklasser, som nu äga valrätt till Andra Kammaren.

Andra gruppen må omfatta alla öfriga valmän.

Hvardera gruppen väljer halfva antalet af kammarens riksdagsmän.

Såsom personliga villkor för valrättens utöfvande upptagas de under § 17 riksdagsordningen i konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag intagna bestämmelserna.

Stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverskjuter $\frac{3}{460}$ -delar af rikets folkmängd (c:a 33,000 inb.), utgör en valkrets och väljer två riksdagsmän, en inom hvardera gruppen, samt ytterligare två riksdagsmän för hvarje öfverskjutande $\frac{1}{115}$ -del af rikets folkmängd (c:a 44,000 inb.), en inom hvardera gruppen.

Öfriga städer, köpingar och municipalsamhällen sammanläggas uti valkretsar, hvarje med i medeltal $\frac{1}{115}$ -del (c:a 44,000 inb.) af rikets folkmängd.

Landsbygden uppdelas i valkretsar, hvarje med en folkmängd af i

medeltal $\frac{1}{115}$ del (ca 44,000 inb.) af rikets folkmängd. Inom hvarje af dessa valkretsar väljer hvardera gruppen en riksdagsman.

Vid valkretsindelningen iakttages, att hela antalet riksdagsmän i Andra Kammaren utgör 230.

Närmare bestämmelser om valkretsindelningen fastställas på sätt, som kan beslutas.

I öfverensstämmelse med denna gruppering af valmän och kretsar får jag därför vördsamt hemställa: att Riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t aflåta en skrivelse med hemställan, det Kungl. Maj:t till nästa Riksdag behagade framlägga nytt förslag till utsträckt valrätt för Riksdagens Andra Kammare, med en indelning af valmännen i två grupper, hvaraf den ena utgöres af de utan anmaning deklarerations-skyldige jämte de fastighetsägare och arrendatorsklasser, som nu ha valrätt till Riksdagens Andra Kammare, och den andra gruppen af alla öfriga valmän; under iakttagande att hvardera gruppen väljer ett lika antal riksdagsmän inom för stad och land skilda valkretsar.»

Med dessa konturer har jag velat angifva, huru, enligt min åsikt, man skulle kunna vinna det målet, att såväl en utsträckning af rösträtten medgäfvos, som att Andra Kammaren, på detta sätt vald, icke skulle förete en alltför omstörtande bild i jämförelse med de nuvarande förhållandena.

Jag vet väl, att man vid denna riksdag egentligen afser att diskutera den proportionella valmetoden. Dock tror jag, att så många anmärkningar framställts mot denna metod, att den pondus, som den hade, när den först kom på tal och kanske ännu i början af denna vinter, då man trodde, att den skulle uppfylla alla önskningsar — jag tror, säger jag, att denna pondus har metoden i högst betydlig mån förlorat. Om en ny rösträttsordning icke kan vid denna riksdag genomföras, därför att de båda kamrarna icke kunna enas om grunderna, så blir naturligtvis följden däraf den, att man förr eller senare kommer att ånyo försöka uppgöra ett rösträttsförslag. Jag har därför velat framlägga mitt förslag i ämnet, för att herrarne skola hafva tillfälle att något sätta sig in i dess tankegång, och jag har också tänkt mig, att regeringen, om frågan ännu en gång kommer under dess behandling, möjligen skulle kunna taga under öfvervägande, huruvida den tanke, som ligger i dessa grunder, kan tillgodogöras för ett nytt förslag. Jag vill emellertid icke nu yrka, att Första Kammaren skall antaga denna skrivelse, ty jag tror, att kammaren vill nu helst yttra sig om de frågor, som varit under utredning af konstitutionsutskottet, och jag kan icke sätta i fråga, att kammaren skulle vilja besluta sig för att för sin del understödja ett nytt skrivelseförslag, då man ofta finner, att en skrivelse innebär konsekvenser, som man vid första påseendet icke kan tänka sig. Jag vill därför, som sagdt, icke göra något yrkande. Men jag har icke kunnat underlåta att, i hvad på mig beror, söka påvisa, att den proportionella valmetoden icke skulle bereda landtmännen den ställning inom Andra Kammaren, som jag tror vore alldeles nödvändig för att uppehålla kontinuiteten i det nya statskiök, som infördes år 1866. Vi minnas ju väl, att man då ausg, att hela makten skulle läggas hos bönderna och att 800-kronors-strecket vore så högt, att det hindrade andra, mindre väl situerade

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

personer från rösträttens utöfvande. Vi se, huru en nästan fullständig revolution i detta afseende inträdd, och vi se hos många en förskräckelse öfver hvart det skall peka hän, om man icke genomför någon förändring i rösträttsfrågan, ty med dessa enmansvalkretsar har, framhåller man, Andra Kammaren redan under nuvarande förhållanden i hög grad radikaliserats. Jag anser därför, att hvar och en får försöka att göra sin insats i denna fråga, på det att den må kunna i lugn lösas och lösas på ett sätt, som för landet medför lugn och ro. Jag har, herr grefve och talman, intet särskildt yrkande att göra.

Herr Blomberg: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag har kanske dröjt något länge med att taga till ordet, då det måste för mig kännas som en förpliktelse att uttala mig i den fråga, som föreligger, när jag haft äran att tillhöra den majoritet inom konstitutionsutskottet, hvilken har att svara för det förslag, som utskottet framlagt. Det har emellertid varit min önskan att få här höra och tillgodogöra mig de invändningar, som kunna framställas mot det förslag, som utskottet dristat för Riksdagen framställa. Jag har mycket uppmärksamt följt allt hvad som blifvit sagt, men öfver hufvud taget måste jag bestämdt uttala, att inga invändningar af någon verklig, saklig innebörd blifvit gjorda. Man har helt kategoriskt uttalat, att utskottets förslag icke skulle vara antagligt, eller också har man sagt, att detta utskottets förslag är bortelimineradt eller att det fallit sönder. Men å andra sidan har man helt vänligt anslutit sig till den ena reservationen i ett afseende och till en annan reservation i ett annat afseende, utan att man ens gittat se efter, att dessa reservationers innehåll i de punkter, i hvilka man anslutit sig till dem, icke varit reservanternas egendom, utan utskottets. Detta är förhållandet med den af utskottet föreslagna 17 § riksdagsordningen, som man kallar för herr Mobergs reservation. Så är det också med den andra punkt, till hvilken man anslutit sig och hvilken man kallat herr Gustaf Bergs reservation angående Gottlands representation — förslaget är utskottets. Så är det äfven med de punkter, vid hvilka man har nödgats erkänna, att man icke kan godkänna Kungl. Maj:ts förslag; äfven i dessa punkter är det utskottets förslag, som man måst bifalla.

Här har nu en ärad talare i början af debatten uttalat, att utskottets förslag vore ett mycket godt arbete såväl i form som i sak.

Ett så vackert omdöme, fälldt af en så skarpsinnig kritiker och en så grundlig grundlagskännare, kan icke annat än vara mycket hugnesamt, i synnerhet som det sedermera vann understöd af en mycket aktad talare på göteborgsbänken, för så vidt han ännu står fast vid det uttalande, han då gjorde. Jag skulle emellertid hafva önskat, att dessa talare satt sig så in i utskottets förslag, att de själfva vetat hvad som är utskottets förslag och hvad tillhör de af dem åberopade reservationerna.

Jag skall emellertid icke vidare tala om detta; jag skall nu försöka att för kammaren ådagalägga, hvad det är, som i utskottets förslag utgör de egentliga hufvudpunkterna, äfvensom de synpunkter, med afseende å hvilka utskottet har afvikit från Kungl. Maj:ts förslag.

Den första punkten, som jag då vill framhålla, gäller 17 § riks-

dagsordningen, med afseende å hvilken utskottet tillåtit sig föreslå den förändringen, att man af dem, som enligt den nya ordningen skulle erhålla rösträtt, skulle fordra, att de äro så pass bofasta, att de bo någonstades — d. v. s. att de bo i den kommun, där de vilja göra sin rösträtt gällande — och att vidare denna bofasthet må vara starkt därigenom, att de äro skyldiga att till staten erlægga direkt skatt, om än i aldrig så ringa mått. Jag skall nu villigt konstatera, att denna utskottets tanke, som jag menar vara en grundtanke i dess hemställan, har af de flesta, som här framställt förslag och yttrat sig, accepterats och vunnit gillande, fastän under förklädningen af herr Mobergs reservation. Men från statsrådsbanken har den blifvit till sin giltighet bestridd, och därvid har man anfört, som man väl menat, mycket kraftiga skäl. Den högt ärade chefen för justitiedepartementet ansåg sig kunna slå ihjäl denna bestämmelse med det påståendet, att man ju kunde komma att införa mantalspenningar på fem kronor och således återinföra ett mycket väsentligt och dräpande censusstreck, eller också, sade han, kunde man alldeles afskaffa mantalspenningarna. Ja, både det ena och det andra kan nog ske, om kamrarne äro ense. Men lika visst som det icke låter sig lätt göra att få mantalspenningarna afskaffade, lika visst är det också, att förhållandena alltid lära blifva sådana, att man behöfver upptaga ett minimum af direkt skatt af medborgarne i allmänhet, och det är alldeles icke på något sätt bestämdt, att mantalspenningarna skola vara formen för den direkta skatten; hvilken annan form för direkt skatt som helst gör samma tjänst. Införande af fem kronors mantalspenningar är åter en orimlighet, som icke väl lämpar sig för diskussion.

Vidare har det påståtts, att denna direkta skatt skulle kunna genom kommunala myndigheter helt enkelt efterskänkvas och att sålunda de kommunala myndigheterna skulle kunna rubba den rösträttsgrund, som blifvit lagd. Med förlof sagdt tror jag, att detta är ett något dristigt påstående, ty den rätt, som tillkommer kommunerna i detta afseende, är bunden vid lagens bestämmelser; den får tillämpas endast i den ordning och under de förutsättningar, som lagen angifver; och skulle i detta afseende de kommunala myndigheterna göra sig skyldiga till missgrepp, så lärer väl den lagstiftande myndigheten vara i tillfälle att skärpa dessa bestämmelser, när den så finner för godt. Dessa skäl torde därför utan tvifvel kunna sägas blott och bart vara skenskal.

Men så säger man, att detta betyder så litet; det är så få, som härigenom uteslutas. Ja, det är icke för att utesluta många, som bestämmelsen blifvit insatt, utan det är därför, att bestämmelsen är en naturlig och rättfärdig bestämmelse. Den har sin naturliga grund däruti, att inga andra böra få rösträtt än sådana, som äga åtminstone den soliditet i sin samhälleliga ställning, att de äro skyldiga att betala ett minimum af direkt skatt. Här har af en talare på gäleborgsbanken mycket tydligt framhållits, till hvilka orimligheter det skulle leda, om man på detta sätt skulle låta personer, som icke ens äro skyldiga att betala någon direkt skatt, få hafva rösträtt, under det att andra, som tillfälligtvis någon gång under de föregående åren underlåtit att fullgöra sin förpliktelse i detta afseende, skulle sakna röst-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

rätt. Jag skall icke upprepa några af de skäl, som sålunda förut här anförts.

Jag vill blott framhålla, att denna bestämmelse om direkt skattskyldighet till staten icke är något censusstreck. Det är ett nytt streck, säger man. Men då är det ett streck, som helt naturligt sluter sig till de öfriga »streck», som paragrafen innehåller. Den allmänna rösträtten, sådan den i allmänhet förekommer, är förbunden med åtskilliga kvalifikationer eller betingad af frånvaron af vissa diskvalifikationer. Man må kalla dessa för streck, om man så vill; men däri ligger egentligen blott ett angifvande af de personliga kvalifikationerna hos de personer, som skola komma i åtnjutande af rösträtten. Jag tror emellertid icke, att jag behöfver vidare orda om detta tillägg.

Den andra hufvudpunkten med afseende å utskottets afvikelser från Kungl. Maj:ts proposition angår vallagens ställning till grundlagen. Detta är en fråga, som man här synes hafva tagit mycket lätt. För mig har däremot frågan ingalunda denna obetydliga innebörd. Vi hörde nyss den ärade statsministern säga, att hvad Kungl. Maj:ts härutinnan föreslaget vore det mest korrekta, och som bevis därför anförde han, att förhållandet är på samma sätt ordnad i andra land, t. ex. Belgien och Danmark. Jag tror näppeligen, att han har tillräckligt noggrant studerat den danska grundlagen under jämförelse med den danska vallagen, då han kunnat fälla ett sådant påstående med hänsyn till Danmark.

De *principiella* bestämmelserna rörande valen till danska landstihet finnas nämligen intagna i grundlagen, under det att de *närmare* bestämmelserna, såsom också grundlagen själf uttrycker sig, äro åt vallagen anvisade. Men om det också skulle vara så, att andra länder hafva det så ställt, att de hufvudsakliga bestämmelserna äro intagna i vallagen och endast några få stadganden i grundlagen, så innebär detta samnerligen icke något skäl för oss att göra på samma sätt. Ty det är väl att märka, att våra grundlagar intaga en helt annan ställning än de flesta andra länders i det hänseendet, att man annorstädes i allmänhet har sammanfattat alla principiella bestämmelser i *en* grundlag, som då icke heller kommer att innehålla annat än de mera generella föreskrifterna. Men hos oss hafva vi sedan århundraden haft icke blott en principernas grundlag — regeringsformen — utan äfven mera speciella grundlagar, bland hvilka en — riksdagsordningen — som innehåller bestämmelserna om Riksdagens bildande, om villkoren för valrätten och om valsättet i allmänhet m. m. Under sådana förhållanden synes det mig vara en fullkomlig oegentlighet att göra, såsom det nu i den kungliga propositionen föreslagits, eller att nöja sig med att i grundlag helt generellt stadga, att valen skola vara proportionella och omedelbara, utan att man ens genom grundlagsbestämmelser angifver arten af den proportionella valmetod man vill använda, och att grundlagen helt enkelt säger, att hvar och en röstande skall hafva *en* röst, under det vallagen kommer att gifva bestämmelser rörande denna röst, hvilka fullständigt afvika från de generella föreskrifterna i riksdagsordningen, i det att rösten förklaras kunna fördelas på flera och således komma att utgå icke såsom *en* röst, utan såsom delar af en röst. Jag vill nu icke ingå på detaljer härutinnan,

ehuru frågan om suppleantinrättningen nog förtjänade att särskildt behandlas. Men jag vill betona, att det här gäller spörsmål, som principiellt tillhöra riksdagsordningen, sådan den är affattad med afseende på Första Kammaren och med afseende på Andra Kammaren under lång tid varit affattad. Och hvad blir följderna, om man går den väg, Kungl. Maj:t har gått i sin proposition? Följden blir den, att med allra största lätthet divergenser komma att uppstå mellan grundlagen — riksdagsordningen — som skall vara den förnämligare, och vallagen, som är en lag af lägre ordning. Principerna skola enligt utskottets mening stå i grundlagen, det närmare utförandet af dem kan anförtros åt vallagen. Detta om den andra hufvudpunkten, som jag tror att man här tagit alltför mycket »en bagatelle», emedan man icke ägnat frågan något grundligare öfvervägande.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Den tredje punkten afser genomförande af några rättelser i legislativt hänseende i några föreslagna paragrafer. Härvid har man verkligen nödgats medgifva, att rättelser äro behöfliga. Jag skall därför icke kosta vidare ord på dessa ändringar. De äro lätt berörda i utskottets motivering, men hvar och en, som vill läsa dessa paragrafer, torde inse rättelsernas nödvändighet.

Så kommer jag till den fjärde punkten, den, som väl tillagts den största betydelsen vid förkastelsesdomen öfver utskottets förslag, nämligen den om valkretsindelningen. Utskottet har därvidlag afvikit från Kungl. Maj:ts förslag på ett ganska genomgripande sätt. Utskottet har nämligen ställt sig kvar på den historiska grunden, den grund, som varit utmärkande för vårt riksdagsskick så länge svensk representation funnits, i det städer och landsbygd bildat särskilda valkretsar. Och utskottet har härvid intagit sin ståndpunkt, därför att det ansett, att dessa olika beståndsdelar af vårt folk fortfarande äga så många egendomligheter gentemot hvarandra, att de förtjäna att hvar för sig fortfarande utgöra underlag för riksdagsmannaval. Utskottet har trots sig nu böra så mycket hellre fasthålla därvid, som det icke kunnat finna denna anordning på något sätt vara stridande mot den proportionella valmetoden, till hvilken utskottet anslutit sig.

Hvad vill man nämligen åstadkomma med den proportionella valmetoden? Jo, man vill åstadkomma, att så många skilda grupper af vårt folk som möjligt skola få sina representanter i Andra Kammaren. Utskottet har föreställt sig, att de skilda grupperna, som finnas i städerna, men som icke finnas i motsvarande omfattning på landsbygden, lättare kunna komma till heders, om städerna för sig själva sammanföras till valkretsar, där dessa grupper kunna få sina särskilda målsmän; och intet har blifvit anfördt, som på något sätt jäfvar den öfvertygelse, utskottet har uttalat. Jag vill här framhålla två särskilda grupper i städerna, hvilka med utskottets valkretsindelning skulle kunna komma till inflytande på helt annat sätt än med Kungl. Maj:ts. Den ena är köpmännens, industri- och handtverksidkarnes klass. Den andra är statstjänarnes grupp, som i städerna är ojämförligt mycket talrikare än på landsbygden. Man har förut mot städerna och landsbygds sammanförande i samma valkrets invändt, att följderna skulle bli, att städerna, om de äro jämförelsevis små, skulle blifva öfverflyglade af landsbygden och sålunda förlora sin representation. Detta är mycket riktigt. Det

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m. (Forts.) är troligt, att så i många fall skulle inträffa, men just därför har utskottet ansett, att det vore i städernas intresse, att de finge bilda egna valkretsar. Äfven för landsbygden måste skilsmässan enligt utskottets mening i flere afseenden verka fördelaktigt.

Nu säger man, att det skulle strida mot den proportionella valmetoden, att många valkretsar skulle få endast 3 representanter. Jag tror icke det. Den proportionella valmetoden förutsätter endast, att valet kan ske på sådant sätt, att skilda grupper kunna blifva representerade. Hvad stadsvalkretsarne angår, tror jag icke, att man öfver hufvud taget behöfver få flera än tre representanter i dem. Detta torde blifva för dem fullkomligt tillfredsställande.

Vidare har man talat mycket om dessa valkretsars oformlighet, och man har sagt, att en sådan valkrets som t. ex. Haparanda—Sundsvall vore en fullkomlig orimlighet. Det skulle icke finnas någon förbindelse emellan alla dessa städer. Men, mina herrar, man tycks hafva glömt bort, att vid början af vår nu gällande riksdagsordnings tillämpning samtliga städer från Hernösand ända till och med Norrbotten verkligen voro sammanförda i en valkrets. Då det under dåvarande tidsförhållanden kunde gå för sig att inom denna valkrets träda i inbördes förbindelse och verkställa val, tro verkligen herrarne på allvar, att det för de städer, som nu kunde tänkas blifva sammanförda i en valkrets, skulle uppstå några som helst svårigheter att bringa sitt val till stånd? Tro herrarne, att valet skall blifva svarare för en dylik stadsvalkrets än för en länsvalkrets, som, för att endast nämna ett exempel, i likhet med Älfsborgs län, består af inemot 250 kommuner? Jag tror, att det äfven för dessa mera tätt befolkade valkretsar torde blifva ganska svårt att få en verklig sammanslutning för valet? Hur kommer det att gå i våra nordligaste provinser? Där torde det blifva ännu svårare, ehuru jag hoppas, att det efter hand skall komma att gå någorlunda äfven där. Invändningarna mot stadsvalkretsarne såsom särskildt oformliga och svårskötta äro för visso öfverdrifna och torde icke hafva någon större betydelse. Härmed har jag nu angifvit de synpunkter, som för utskottet varit bestämmande, men dessa synpunkters beaktande har utskottet betraktat såsom verklig förutsättning för genomförande af den valreform, hvartill utskottet framlagt förslag. Utskottet har visserligen gått ut ifrån att 1902 års Riksdag genom den skrifvelse, som då afläts till Konungen, gifvit anvisning på allmän rösträtt såsom en utgångspunkt för reformplanens fortfarande bearbetande, på samma gång som därjämte andra utvägar antydts, såsom proportionella val m. m. Men utskottet har verkligen måst betona, att Riksdagens uttalanden icke innehöllo något annat än en sådan hänvisning. Jag vill också nu på det bestämdaste bestrida, att vare sig den ena eller den andra kammaren 1902 fastslog några nya grunder för valrätten till Andra Kammaren. Hvarken Första eller Andra Kammaren accepterade den allmänna rösträtten, — de gäfvu anvisning därpå och begärde en utredning *jämväl* på den grunden, men något vidare ingick icke i uttalandet. Men utskottet har funnit sig böra, oberoende af detta, fullfölja det verk, Kungl. Maj:t ansett sig böra utföra på grund af den anvisning Riksdagen gaf, och har sålunda utarbetat sitt förslag med tillämpning af den allmänna rösträtten och

den proportionella valmetoden. Men utskottet har icke tilltrött sig att alldeles lämna å sido de garantier, som kunnat med allmän rösträtt och proportionella val förenas.

Här har nu i dag talats mycket om dessa proportionella val såsom den stora garanti, som skulle vinnas genom det nya förslaget, och det är märkligt nog att erfara, huru meningarna härvidlag hafva skiftat, sedan vi sist talades vid i denna fråga. Det måste ovillkorligen för hvar och en, som icke har någon erfarenhet om de politiska vindskiftena och icke hunnit af historien lära, huru många skeden en stor fråga måste genomlöpa, innan den slutligen finner sin lösning, väcka stor förvåning och jämväl ett visst missmod, då man ser, huru framstående politiska personligheter växla mening från ett tidsskede till ett annat, utan att tiden, som ligger emellan, är längre än två år — ibland är mellantiden ännu kortare. Jag erinrar mig mycket väl den diskussion, under hvilken dessa skrifvelseförslag framkommo, som hafva legat till grund för Kungl. Maj:ts senaste bearbetande af frågan. Jag minnes mycket väl, huru de män, som då voro bärare af de nya tankarna — jag vet icke under hvilket tecken, jag tror nästan det var tröthetens tecken — samlade majoriteten i denna kammare. De talade så vackert om att de ville bygga valrätten på den *allmänna rösträttens* grund, men under förutsättning af att man fick *starka garantier* såsom motvikt mot hvad man då skulle genomföra. Jag erinrar mig mycket väl, huru en högt ärad talare, som i dag framburit ett förslag, som här har oupphörligt åberopats under hans namn, betonade sin ståndpunkt i frågan. Han sade nämligen: »Min ståndpunkt är allmän rösträtt, men», såsom han tillade, »med starka garantier, och alltså icke allmän, lika och direkt rösträtt.» Så föllo verkligen orden. Sedan lade han till, att för honom var den starkaste och rättmätigaste garantien — graderad röstskala. Sedermera kom han till proportionella val och flere andra garantier, men han upprepade ännu en gång i sitt yttrande, att han behöfde stärka den proportionella valmetoden med andra garantier för att kunna bereda möjlighet för att de samhällsklasser, som nu vore i Andra Kammaren representerade, fortfarande där skulle komma att äga tillbörligt inflytande. Men i dag har han lämnat de andra garantierna vind för väg och helt enkelt nöjt sig med allmän rösträtt och proportionella val utan andra förstärkande garantier. Man rider fort nu för tiden och med konsekvenserna är man icke synnerligen noga.

En talare på göteborgsbänken har varit ännu raskare i sin utveckling. Om jag icke för mycket misstager mig, uttalade han offentligt förlidet år, att de proportionella valen öfver hufvud taget icke kunde på något sätt innebära någon garanti. I dag åter har han tilllagt dem mycket stort garantivärde. Må så vara. Det är ju möjligt, att detta beror på ett djupare inträngande i saken, ett noggrannare studium af ämnet, men det skulle visserligen vara intressant för dem, som på detta sätt fått kännedom om de ombytta meningarna, att också få veta något om grunden för meningsskiftet. Någon annan grund har hittills icke för mig blifvit bekant, än att man är rädd för att få något sämre än det, som nu hjudes.

Vankelmodet har också gripit en af reservanterna mot utskottets

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

betänkande. I sin reservation har denne upptagit bland annat bestämmelser, som utskottet i sitt förslag intagit från vallagen, men han har nu funnit godt att lämna å sido såväl dessa som andra ändringar för att gå in i den allmänna sumpen, såsom jag är frestad att kalla herr Billings förslag. Man kan för visso fråga sig, hvilken förhoppning man kan hafva, att det, som i kammaren uttalats i ett ärende, skall få någon betydelse för framtiden, när de personer, som göra uttalandet och bestämdt häfda det, på detta sätt öfvergifva sina meningar.

Jag vill göra ännu en erinran. En af de nämnda talarne har för tre å fyra veckor sedan själf underbecknat en motion, i hvilken han har bestämdt yrkat, att i samband med rösträttsfrågan 71 § regeringsformen skulle erhålla ändrad lydelse liksom ock 65 § riksdagsordningen, men i dag har han helt enkelt förklarat, att han icke vill vara med om att dessa paragrafer tillfogas rösträttsförslaget. Om hållfasthet i åsikter, om ståndaktighet i meningar vittnar detta sannerligen icke.

Och det är för dem, som hafva fått i uppdrag att under sådana förutsättningar arbeta för beredande af ärendena, synnerligen svårt att veta, hvad de skola rätta sig efter. De kunna ju icke på något sätt bygga på de uttalanden, som Riksdagens medlemmar tidigare gjort, när de gå till sitt arbete i utskotten.

Jag skall efter detta icke upptaga tiden synnerligen länge. Jag ber blott att få betona, att jag liksom utskottets flertal har ansett det lämpligast, att rösträttsförslaget framlades utan att vara förbundet med de bestämmelser, som i den nyss omnämnda motionen hafva fogats till rösträttsförslaget. Och grunden därtill var, att utskottet verkligen önskade, att i år ett förslag skulle antagas, ehuru endast under förutsättning, att det blefve sådant, att det kunde anses i sig själf innebära någorlunda tillräckliga garantier för att den föreslagna reformen ej skulle blifva alltför äfventyrlig. Visar det sig emellertid, att man icke vill acceptera de garantier, som ligga i de förslag, som utskottet framställt, anser jag mig för min del oförhindrad att öfvergå på deras sida, som önska, att andra garantier må knytas till förslaget, i synnerhet då kammaren redan förut genom beslut visat sig anse den föreslagna grundlagsändringen önskvärd.

Till sist ber jag att få uttala mig med anledning af ett under diskussionen gjort påstående. Man har här från statsrådsbänken hört uttalas ett par satsar, hvilka verkligen äro af högst märklig innebörd. Jag har för vana att vid uttalanden från det hållet fästa mycket stort afseende och hyser för dem mycken reverens, men det må förlåtas mig, att jag hyser större reverens för vår författnings bestämmelser och innehåll än för sådana tämligen löst framkastade uttalanden. Jag erinrar om bestämmelsen i den grundlagsparagraf, som står först i det förslag, som här är framlagdt. Jag skulle önska, att åtminstone den paragrafen genomlästs af dem, som yttra sig om kamrarnes inbördes ställning. Där står i 49 § regeringsformen uttryckligen betonadt, hvilken ställning kamrarne skola hafva till hvarandra, och denna ställning är betecknad på det viset, att kamrarne i alla frågor äro lika behöriga och äga lika myndighet. Denna bestämmelse i 49 § regeringsformen är icke heller någon antikverad bestämmelse. Grundlagsstiftarne ansågo sig 1806 böra inskräpa deusamma genom att införa den

såsom en hörnsten, hvarpå riksdagsordningen byggdes, i det att orden upprepades i riksdagsordningens första paragraf. Det finnes ingenting i vårt samhällsskick, som ens antydningvis angifver, att tyngdpunkten med afseende å Riksdagens politiska makt skulle ligga hos den ena eller andra kammaren. Tyngdpunkten i detta afseende ligger hos Riksdagen, och där är den lika fördelad mellan båda kamrarna. Och det må från statsrådsbänken eller af hvem som helst eljest sägas, att förhållandet är ett annat, men innan grundlagens bestämmelser i det afseendet ändrats — och detta hoppas jag skall dröja — vågar jag påstå, att det är ett djärft tal. Jag bryr mig icke om att omdömet kan smaka illa, såsom den ärade talaren uttryckte sig, men jag bryr mig så mycket mer om att det strider mot författningens bestämmelser och anda; och i strid mot författningen böra allra minst uttalanden göras från det håll, där de nu gjordes. Härmed slutar jag mitt anförande och yrkar bifall till utskottets förslag.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr Östberg: Rösträttsfrågan har nu länge stått på dagordningen, och det allmänna intresset därför har för hvarje år växt alltmer. Nu har det blifvit en stormväg, som gripit äfven Första Kammaren, den konservativa Första Kammaren, ända därhän, att man nu anser allting hänga på att den allmänna rösträtten blir upptagen i vår författning redan vid denna riksdag. Jag vill för min del villigt medverka till rösträttens utsträckning och jag skall gärna sluta mig till yrkanden om införande i författningen af den allmänna rösträttens princip, äfven om jag ingalunda kan erkänna, att Riksdagen och ännu mindre Första Kammaren 1902 afgaf något löfte i sådan riktning. Men jag anser, att man bör göra sig den frågan: äro förhållandena i vårt land nu sådana, att man utan våda kan införa allmän rösträtt hos oss? Jag svarar på denna fråga nej, och skälet är, att hos oss beskattningsrätten icke är på tillfredsställande sätt ordnad. Såsom förhållandena nu äro, har man ingalunda garanti för att våra skattebördor fördelas på ett rättvist sätt, och man kan med skäl frukta, att en radikalt sammansatt Andra Kammare kan komma att utöfva ett ödesdigert inflytande på våra näringar. I utlandet har man det icke ställt på detta sätt. Ofverallt, där man har konstitutionell författning med två kamrar, hafva dessa absolut veto mot hvarandra i beskattningsfrågor. Man talar om att i England faktiskt underhuset är allsmäktigt. Ja, men man bör då icke glömma, att de konstitutionella förhållandena i England äro sådana, att underhuset alltid är i grund och botten konservativt, liksom också regeringen där alltid är konservativ, och dessutom är det vil det märka, att ett allsmäktigt underhus aldrig kan utföra någon åtgärd utan samverkan med regeringen, under det däremot hos oss, såsom vi alla veta, Riksdagen kan fatta de mest vidtgående beslut i beskattningsfrågor, utan att regeringen har tillfälle att yttra sin mening, ännu mindre deltaga i besluten. I en af södra Tysklands stater finnes verkligen gemensam omröstning, eller rättare sammanräkning af båda kamrarnes röster liksom hos oss, men där gäller, att icke något förslag i finansiella frågor framlägges inom representationen, utan utgå de utslutande från regeringen. Och ser man på de stora republikerna, Frankrike och Nord-Amerikas Förenta Stater, äro

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

de bägge husen enligt författningen lika berättigade i afseende å beskattningsrätten; öfverhuset gör faktiskt sin mening ofta gällande äfven i finansiella frågor.

(Forts.)

Tror man då, att det beror på en slump eller tillfällighet, att de båda kamrarnes ömsesidiga veto i beskattningsfrågor är en genomgående princip i utlandets statsförfattningar? Nej, tvärtom, detta kan icke bero på annat, än att man funnit sådana bestämmelser, som där råda, vara riktiga och nödvändiga. Man har där insett, att skattelagar behöfva och böra omgärdas med samma garantier som andra lagar. Liksom civillagen har att afväga medborgares rättigheter och skyldigheter gentemot hvarandra, har en skattelag den lika viktiga uppgiften att bestämma fördelningen af skattebördorna mellan medborgarne, så att icke skriande orättvisor må uppstå. Det har nämnts och erinrats, att man ingalunda behöfver frukta, att missbruk af beskattningsrätten skulle gå ända därefter, att det nationella arbetet skulle alldeles tillintetgöras, och en talare har omnämnt en liknelse från det gamla Rom. Han hade visserligen rätt, ingen kan föreställa sig, att man kommer till dylika ytterligheter, men jag vill svara honom, att man kan utföra mycken orättvisa, innan det går så långt, att man helt och hållet förstör det nationella arbetet, det nationella väståndet. Dessutom är det en sak, den ärade talare, hvilken jag äsyftar, icke tänkte på, nämligen att beskattningsrätten utgör ett mycket starkt tvångsmedel. Den ekonomiska makten gifver styrka, och den, som äger denna makt, kan använda den för att tilltvinga sig makt i frågor, hvilka icke hafva med beskattningen att göra, men som inverka på hela samhällets välfärd, och det är där vi se den största faran af att lägga beskattningsrätten i en öfvermäktig Andra Kammares band.

Det må väl frågas, om man vågar utsätta sig för dessa vådor. Nog vore det underligt, om en konservativ kammare skulle tänka på att gå så långt, att den medverkar till införande af allmän rösträtt, så länge beskattningsväsendet är ordnad på ett mer lösligt sätt än i något annat konstitutionellt styrdt land.

På många håll fäster man enligt min mening alltför liten uppmärksamhet på denna fråga. Däremot fäster man enligt min åsikt tvärtom för mycken vikt vid att få rösträttsfrågan afgjord i år. En ärad talare, som ifrigt framhöll nödvändigheten af att i år vinna ett positivt resultat, säger sig icke vilja släppa krafvet på förändringar i beskattningsrätten och tillade äfven, att genomförandet af en så berättigad och nödvändig reform ovillkorligen vore regeringens plikt, men vid detta tillfälle ansåg han sig icke kunna hålla därpå. Detta är visserligen opportunist, men opportunist af det dåliga slag, som tyvärr är alltför vanligt. Det finnes två slag af opportunist; det ena fäster blicken skarpt på sitt mål och söker att komma dit; under vägen söker man undanröja de hinder, som kunna undanröjas, och lämpar sina mått och steg på det sätt förhållandena gifva vid handen, men man släpper aldrig sitt mål ur sikte. Detta kallar jag den sanna opportunisten, men det finnes också en falsk opportunist. Man glömmar att taga i sikte ett fast mål, ser endast efter att vägen närmast ligger jämn och klar, så att man där kan komma lätt fram. Så gör man i detta fall, då man föreställer sig att nu mycket väl kunna släppa de kraf, som

i öfrigt anses berättigade, och inbillar sig, att man ganska snart sedermera skall kunna åstadkomma den sak, man nu vill vinna. Detta är för visso en fäfång dröm; släpper man saken nu, lär man icke kunna vinna den en annan gång. Enligt min mening är det just nu man måste framställa detta kraf, om man öfver hufvud fasthåller tanken på att någonsin få det genomfördt. I själfva verket är det väl icke så säkert, att Andra Kammaren nu i år fattar positivt beslut i frågan. Det synes mig mer sannolikt, att man där icke kommer till något resultat. Skulle då Första Kammaren hafva släppt efter sitt kraf, så lär det icke finnas möjlighet att ett annat år taga upp det, utan är det då utstruket från såväl Första som Andra Kammarens program. Jag anser för min del det enda riktiga vara, att Första Kammaren vidhåller det yrkande, hvarför kammaren utan meningsskiljaktighet uttalade sig vid behandlingen af herr Tamms och min motion. Jag är för min del rädd för den statsklokhet, som hufvudsakligen födes af modlöshet. Jag tror icke det är rätt att alltför mycket taga intryck af önskingar och förhoppningar å ena sidan och farhågor å den andra. Det är riktigare att vidhålla och söka föra fram den sak, man anser vara riktig och för samhället gagnelig, jag vill säga nödvändig. Åtminstone för min del anser jag mig bättre kunna försvara ett sådant handlingssätt för mig själf och för mina valmän. Jag vill därför utan tvekan ansluta mig till det förslag, som framlagts af herr vice talmannen.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Herr Sjöholm: Det har blifvit anmärkt, att det kungl. förslaget af konstitutionsutskottet blifvit så förändradt och omarbetadt, att utskottet framlagt ett helt och hållet nytt förslag. Ja, det kan förefalla så, om man ser på formen, men ser man på innehållet, är detta icke förhållandet. Utskottet har i de förnämsta punkterna i hufvudsakliga delar anslutit sig till den kungl. propositionen. Så är fallet i afseende å valrätt och valsätt; det har sedan endast gjorts vissa särskilda formella förändringar i afseende å vallagen, hvilken utskottet äfven antagit, ehuru det inarbetat de principiella bestämmelserna i grundlagen. Utskottet har trott sig tjäna frågans lösning genom att vidtaga dessa förändringar, ty vid förberedandet af en så stor fråga måste man höra efter, huruvida förslagen hafva utsikt att vinna anslutning inom kamrarne. Det har sagts, att personer i denna fråga bytt om åsikter; i det fallet skall jag bedja få tillkännagifva, att samma åsikt jag uttalade första dagen i konstitutionsutskottet, då frågan principiellt debatterades, samma åsikt hyser jag ännu i denna stund. Jag uttalade då, att jag i hufvudsak anslöt mig till den kungl. propositionen, men att jag önskade sådana förändringar, som jag trodde icke skulle lägga hinder i vägen för förslaget och kunde af regeringen accepteras, men som voro nödvändiga för frågans antagande i bada kamrarne. Jag tillade, att hellre än att jag ginge in på afslag, skulle jag taga Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Jag står, såsom sagdt är, kvar på samma ståndpunkt.

Utskottet ansåg det vara nödvändigt att i 17 § intaga bestämmelsen om skyldighet att erlägga direkt skatt till staten, då det enligt utskottets åsikt var en stor orättvisa, att en oordentlig eller oduglig

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

person, som fyllt 25 år, hade rösträtt och icke kunde förlora denna rätt på annat sätt, än att han blefve diskvalificerad på sätt § 17 i öfrigt innehåller, under det att en duglig och ordentlig arbetare, som genom sjukdom blifvit urståndsatt att betala förfallna skatter, skulle hafva förlorat sin rösträtt. Detta kan man ju anse vara en uppenbar orättvisa. Nu har sagts från regeringsbanken, att denna bestämmelse utgör ett censusstreck. Jag kan icke förstå, att det utgör mer ett censusstreck än bestämmelsen om skyldighet att hafva betalt skatt, som blifvit påförd. Vore en summa fixerad, så hade man här en censusbestämmelse, det medgifver jag, men det är icke en fixerad summa; det är det minsta, man kan fordra af en ordentlig arbetare, och något, som han mycket väl kan fullgöra.

I afseende å skiljandet af valkretsar för landet och städerna har man sagt, att genom sammanslagningen landsbygden skulle dominera och undertrycka städerna; å andra sidan att städerna komme att dominera och undertrycka landsbygden. Hvem har i detta afseende rätt? Jag tror, att det ligger sanning i båda dessa meningar. Det beror helt och hållet på olika förhållanden och framförallt beror det på valledningen. Den, som tager hand om denna, kommer att dominera, och jag är öfvertygad, att städerna i regeln blifva de bestämmande. På tillfrågan har det svarats från Andra Kammarens sida, att, om utskottet ville bibehålla de nuvarande skilda valkretsarne för land och stad, utsikt förefunnes att få igenom det kungl. förslaget, hvaremot utsikterna vore ganska ringa, i händelse man förenade sig om deras sammanslagning. Hvad var naturligare, än att man skulle försöka se till, om det proportionella valsystemet verkade på samma sätt vid sådan indelning, och det upplystes därvid af sakkunnige personer, att det ginge väl för sig, blott man anordnade så, att det blefve minst tre personer, som skulle väljas i hvarje stadsvalkrets. I öfrigt kunde det icke innebära något fel, om man tog med denna bestämmelse, då det ju alltid stod fritt att borttaga den, om man faun, att den icke skulle gå igenom. Det hade då aldrig kunnat sägas vid frågans afgörande: huru skulle det ställa sig, om man bibehölle skilda valkretsar för landet och städerna? Frågans uppskof för en dylik utredning kan nu icke åberopas eller fördröja afgörandet.

I afseende å inarbetningen i grundlagen af de principiella bestämmelserna i vällagen är jag förekommen af utskottets ordförande. Vid denna sena timme skall jag icke ingå i någon kritik af hvad som blifvit yttradt mot det kungl. förslaget, såsom jag eljest ämnat; och jag kan icke, lika litet som någon annan, i profetiska syner skildra, huru framtiden kommer att gestalta sig, om det ena eller andra af de framlagda förslagen blir antaget, huruvida framtiden blir mörk eller ljus, men det vågar jag säga, att vår politiska framtid i stort sedt är beroende af vårt nuvarande handlingssätt. Jag skall icke tillåta mig att uttala någon varning, men det kan ju hända, att en och annan här i kammaren är tveksam om, hvilken ståndpunkt han skall intaga. Jag ber då få erinra om en af historiens lärdomar, och den lärdomen lyder så: hvarje stor politisk fråga, som är mogen, bör lösas så snart som möjligt, och ju längre man dröjer, dess sämre blir lösningen. Jag skulle önska, att hvar och en vore lika viss i sitt sinne som jag är i

denna fråga, Jag vågar icke nu afslå den framlagda kungl. propositionen, då jag har den bestämda öfvertygelsen, att den i sådant fall kommer igen i sämre form nästa år, och därför är jag fullt öfvertygad, att jag handlar plikttroget och fosterländskt, då jag, herr grefve och talman, yrkar bifall till det kungl. förslaget med den modifikation, som är framställd af herr Billing.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, yttrade, att, som tiden vore långt framskriden och ytterligare åtta talare voro antecknade till erhållande af ordet i förevarande fråga, han finge hemställa, att densammas vidare behandling måtte uppskjutas till morgondagens plenum.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle sättas främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de under dagen andra gången bordlagda ärendena.

Kammaren åtskildes kl. 10,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Rättelse

i Första Kammarens Protokoll n:o 46.

Sid. 50, rad 16 nedifrån, står: ecklesiastikdepartementet.
läs: ecklesiastikdepartementet, bestyrka detta mitt förmenande.